

UNITÁRIUS ÉLET

XXXIX. ÉVFOLYAM 6. SZÁM

1985. NOVEMBER-DECEMBER

NEGYVEN ÉVES AZ ENSZ

1945-ben, a második világháború befejezése után, az amerikai San Franciscóban írták alá az Egyesült Nemzetek Szervezete megalakulásának okmányait.

Az eltelt negyven esztendő bizonyossága annak, hogy a szándék helyes volt.

Az első évtizedekben az ENSZ munkáját az Egyesült Államok és szövetségeseinek a munkája sokszor zsákutcába juttatta. Hazánkat is csak sok és igazságtalanságokban bővelkedő huzavona után vették fel e világszervezet tagjai közé.

Ma már a 150-nél több tagország, köztük az afrikai és ázsiai kontinensen megalakult önálló államok képviselői új szellemet jelentenek. Az ENSZ munkáját és egységes határozatok meghozatalát gátolja az, hogy az öt alapító nagyhatalom képviselői — Egyesült Államok, Franciaország, Kína, Nagy-Britannia, Szovjetunió — a Biztonsági Tanácsban vétőjoggal rendelkeznek.

Az Országos Béketanács az évforduló alkalmával, okt. 24-én, a Parlamentben emlékülést tartott, melyen az OB tagjaként püspökünk is részt vett.

Az ENSZ jubileumi közgyűlésén, számos más államfő között, felszólalt Losonczy Pál, Népköztársaságunk elnöke is, akinek felszólalását a napisajtó részletesen ismertette. Ebből idézzük a következőket:

Magasztos küldetés

Az ENSZ Magyarország számára is lehetővé teszi, hogy tevőlegesen részt vegyen minden napi-

rendre kerülő téma, probléma megvitatásában, a döntések kidolgozásában és meghozatalában, s mi élünk a lehetőséggel. Elvi politikánkból fakad, hogy nem vagyunk passzív szemlélői a Földünkön végbemenő politikai, társadalmi, gazdasági folyamatoknak, hanem kifejtjük álláspontunkat és igyekszünk erőnkhez mérten erősíteni a tárgyalások szellemét. A Magyar Népköztársaság az ENSZ-ben folyó sokoldalú véleménycseréket és a kétoldalú kapcsolatokat egyaránt a nemzetközi dialógus fontos, nélkülözhetetlen elemének tekinti, s elhatározott szándéka, hogy az ENSZ-ben is megpróbálja a maga eszközeivel elősegíteni egészségesebb nemzetközi légkört, biztonságosabb világ kialakítását. Vallom, hogy ez — társadalmi rendszertől, belső rendjétől, államformájától függetlenül — minden államnak, kicsinek és nagynak egyaránt megítélt kötelessége.

Természetesen nem ringatjuk magunkat illúziókban, a valóság ismerete a reális politika kulcsa: egyik pillanatról a másikra az ENSZ sem tudja megoldani a világ népeinek fájó és égető problémáit, köztük a legfontosabbakat sem. De meggyőződésünk, hogy ez a szervezet, a kormányok akaratából az eddiginél is számottevőbb szerepet vívhat ki magának a nemzetközi folyamatok és kapcsolatok pozitív irányú formálásában. Azon vagyunk, hogy a világszervezet lehetőségei e téren tovább bővüljenek, s magasztos küldetését minél hatékonyabban teljesíthesse.

FELHÍVÁS

Az Országos Béketanács Egyházközi Békabizottsága és Katolikus Bizottsága mély megrendüléssel és együttérzéssel osztozik a földrengés által sújtott dunántúli gyülekezetek, települések, honfitársak sorsában és gondjaiban.

A károk mindenekelőtt az érintett térség lakosai, főként azok számára jelentenek komoly gondokat, akiknek hajléka megrongálódott, lakhatatlanná vált. Azonban, miként az egyházi épületekben, templomokban, lelkészlakokban esett károk is érintik a hívők egész közösségét, úgy a földrengés okozta

károk helyreállítása szintén az egész magyar társadalmunk, benne a hívő vallásos emberek ügye is.

Békabizottságaink — egy szívvel, lélekkel fordulva a hívekhez — bizalommal kérjük és buzdítjuk őket, hogy vallási vezetőik útmutatása szerint, saját közösségük gondjainak természetes felvállalásán és hordozásán túl, a tőlük telhető és lehetséges mértékben vegyék ki részüket áldozatukkal, adományaikkal a földrengés által sújtott térséget és egész magyar társadalmunkat ért károk helyreállításából is, megemlékezve a Szentírás szavairól: „az

igaz irgalmas és adakozó” (Zsolt 37,21).

Abban a reménységben, hogy a Mennyei Atya felbuzdítja a hívők szívét hitükből fakadó háládatos jócselekedetekre, kérjük az ő áldását a jókedvű adakozókra, adományaikra s megsegítő kegyelmét minden kárt szenvedett gyülekezetre és honfitársunkra.

Testvéri köszöntéssel:

Budapest, 1985 szeptemberében
az Országos Béketanács
Egyházközi Békabizottsága
és Katolikus Bizottsága

ÁLDOTT KARÁCSONYI ÜNNEPEKET ÉS BOLDOG ÚJ ÉVET KÍVÁNUNK!

KARÁCSONYI

Megilletődött lélekkel, boldog ünnepi érzéssel borulok le Elődbe karácsony napján imádkozni, örökkévaló Isten! Elődbe, kinek Jóságod mérhetetlen, hatalmad kifürkészhetetlen, léted örök, szereteted kifogyhatatlan.

Hosszú utat tettem meg, Istenem, a szeretet születésének áldott ünnepén. Jöttem a hit útján, mely út fölött csillag ragyogott, mint egykor a keleti bölcsek útja fölött, s miképpen őket Betlehemig vezette a csillag fénye, engem is karácsonyhoz, Jézus születéséhez. Hozzád vezetett hitem fénye, ünnepelni, megtisztulni, megpihenni.

Köszönöm, Istenem, hogy a hit útján lelkemet megtartottad, hogy mint örök égi csillagfény utat mutatott, mikor kétség között jártam, fénye nyomán Hozzád, Jézushoz, magamhoz ma hazataláltam. Amiképpen a föld titkaiból feltörő forrás erőt ad az eltikkadt vándornak, úgy adott enyhet és erőt nekem szereteted, s munkámból, kitartásomból született a karácsonyi ajándékok íze, fénye, áldása, öröme.

Atyám, a Te kezébe ajánlom a jövő évben jó cselekedeteim minden jószándékát — szolgáljon az a Te nagyobb dicsőségedre, nekem és felebarátaimnak testi és lelki épülésére. Ámen.

Bedő Béla

ŐESZTENDEI

Atyám! Még néhány perc és ez az év is eltűnik örökre, mint sok más, hogy ismét egy lépéssel közelebb érezzem magam a sírhoz, mely minden emberi nagyságnak és dicsőségnek végső határa. Hihetetlen gyorsasággal suhannak el mellettem az évek, s megdöbbenve veszem észre, hogy engem is a mulandóság törvénye sújt, mely a virágzó ifjúságod behinti lassanként az idő ezüst hamvával.

Oh, Atyám, ha végigtekintek a haldokló év végső pillanatában áldásaidon, melyekkel elhalmoztál, hosszú tűrésben, mellyel vétkeim ellenére is irgalmat gyakoroltál velem, mély hálával hajlok meg Előted. Köszönöm, hogy életemet, családomat, javaimat megoltalmaztad minden nagyobb csapástól és veszedelemtől. Köszönöm azokat a megelégedett órákat és boldog pillanatok, melyeket a múlt évben nyújtottál. Főleg köszönöm életem megtartását, hiszen mellőlem sok kiváló és érdemes ember ment át az örök életbe.

Az élet lassan múlik minden gyönyöreivel együtt. Aki pedig a mulandó gyönyörökhöz ragaszkodik, el

fog múlni az idővel, és el fogja veszíteni az örök életet. Könnyű keresni Téged akkor, amikor már elhagyott a világ, könnyű Neked áldozni azokat a pillanatok, melyeket az élvezet már nem elégitett ki. Oh, de az ilyen szeretet nem áldozat, és nem méltó hozzád, ki mindeneket a Te kezedtől nyertem.

Atyám, szilárd az elhatározásom, hogy a jövő évet úgy fogom tekinteni, mintha ez volna életem utolsó esztendeje. Szeretni akarok Téged, szeretni jobban, mint eddig tettem. Teljesíteni akarom kötelességemet, melyeket reám mint emberre, mint keresztényre és állampolgárra bízta; szeretni felebarátaimat jobban, mint eddig, ellenségeimnek kész szívvel megbocsátani, s bűneimért bocsánatot remélni.

Köszönöm, Istenem, legszebb ajándékokat, mellyel egykor Betlehem csillagfényes, sejtelmes éjjelén megajándékoztad a hívó embert, köszönöm Jézus születését és az ő születésében a szeretet és jószág áldott evangéliumának születését.

Kérlek, szenteld meg ünnepi érzéseimet, s fakassz bennem forrást, fényt, hogy én is adhassak lelkemből szép karácsonyi ajándékokat. Adhassak Neked, Istenem, hitet. Add, hogy a remény legyen útítársam, annak reménysége, hogy nem múlik el nyomtalanul karácsony szívét átjáró melege. Jézus szeretetének áldott fénye.

Add, hogy állhassuk körül a betlehemi jászolbölcsőt mind, mi emberek békeességes érzéssel, gyermekeink karácsonyfáját tiszta örömmel, s zengje ajkunk a karácsonyi himnusz: „Dicsőség a magasságos mennyekben az Istennek, e földön békeesség, és az emberhez jó akarat!” Ámen.

Fazakas Károly

KOCSSORD

Az őszi hálaadás ünnepén, szeptember utolsó vasárnapján, a szorgos munka és a szüret miatt csak félig volt tele a templom, amikor Bajor János és vendégei, Bartók Béla főgondnok és Mikó István teológiai felügyelő gondnok megtekintették a megújult templomot és környékét.

A gyülekezet örömmel fogadta egyházunk e két vezetőjét, akik a július végi felszentelési ünnepélyen más irányú elfoglaltságuk miatt nem vehettek részt. De a hálaadás napján együtt vettek úrvacsorát a kocsordi örvendező gyülekezet jelenlévő híveivel.

A nagy munka ellenére maradt azonban házigazda arra is, hogy ebéden lássa vendégül a megújult templom meglátogatására érkezett kedves vendégeket.

A *Le Protestant* című svájci szabadelvű lapban jelent meg fenti címen Jean Denis Kraege lelkész írása, az alábbiak a szerző gondolatait kivonatolva ismertetik.

Figyelmesen vizsgálom Bach munkásságát, valamint életének tetteit. Nagyon nehéz meghatározni, mi volt állásfoglalása az orthodoxia és a pietizmus vonalán. Az a kevés szöveg, amelyben meghatározza zenei művészetének célját, kétértelmű. Egyrészt a zenét egyedül Isten szolgálatába kell állítani, szavai ki nyilatkoztatásának a szolgálatába — ez orthodox vonal. Másrészt, a zene hivatása a szív felmagasztalása, nemes szórakozása, felüdülése. Bach oratóriumainak, kantátáinak, motettáinak, miséinek és passióinak tartalma nagyon gyakran érzelmes, ez az, ami a pietizmus egyik jellemzője.

De minél inkább előhalad alkotásaiban, annál inkább megvallja vágyakozását a régi német kantáta után, amely a régi lutheri korálon alapul.

Volt-e fejlődés Bach teológiai gondolkodásmódjában? Választott-e politikusan helyes középutat az orthodoxia és a pietizmus között, hogy megvédje megélhetését? Választott-e olyan utat, melyet Schweitzer misztikusnak jellemez?

Érdekes tanulmányozni a szerkezeti fejlődést a Máté-passió 1729-es első változata és az 1736-os végső kidolgozása között. 1729-ben úgy alkotja meg ezt a művét, hogy ez az „igazság” kínjainak és ártatlan halálának drámai ábrázolása lesz, körülveve rágalmozóinak gyűlölködő heveségétől, hitványságtól, tetézve a hozzá közelállók árulásával. Az első változat középpontjában a Pilátus előtti megjelenés áll. Jézus halálának drámai bemutatása vég-eredményében mégis a kereszt objektív értelmezése feletti meditáció. A hangsúly a Golgotának szóló tisztelgésben van. Ez orthodox teológiai beállítást. 1736-ban azonban már nem Jézus szenvedése van a középpontban. Itt Bach a mi hitünk saját útjaira összpontosít: habozásainkra és kétségeinkre. A hangsúly ezúttal a szenvedés tanúinak és Bach hallgatóinak szubjektivitásán van, a nyomtatékosítás itt inkább pietista lett.

Az 1736-ból származó műben úgy tetszik, hogy az alkotó a pietista és az orthodox utakat egyesíti, és két évszázadnyi visszatérést javasol Luther Mártonhoz. Mind Bach, mind Luther szerint lehetetlen úgy beszélni Istenről, hogy egyidejűleg ne szóljunk az emberről is. Nem lehet viszont jót mondani az emberről, ha nem szólunk Istennel való kapcsolatáról. Nem tudunk igazán szólni a hitről és a kételkedésről, ha nem hozzuk kapcsolatba azal, ami a Golgotán történt.

Franciából fordította:
dr. Dalibor Marianne

LÁTOGATÁS AMERIKAI UNITÁRIUSOKNÁL

II.

Concordból indulva vasárnap délután meglátogattuk az ugyancsak történelmi nevezetességű *Lexington* város két unitárius templomát. A *Follen család* nevét viselő templom papnője régi kedves ismerős, aki már 1968-ban az egyik amerikai látogató csoporttal járt budapesti templomunkban. Őt mint az első amerikai unitárius nőlelkészt mutattam be akkor gyülekezetünknek. *Polly Laughland Guild* lelkész, a város melletti erdős területen fekvő lakásán adott fogadást, melyen a gyülekezet számos tagja, köztük a magyar-ként Amerikába került, és ott unitáriussá lett Katika is köszöntött.

NEW YORK

Jún. 10-én, hétfőn reggel repültünk New Yorkba, ahol a repülőtéren *Bruce Southworth* lelkész, a *Community Church* új pásztorja fogadott, akivel 1984-ben Tokióban, és főként az előtte a Shinto szentélyekben tett közös látogatás alkalmával kötöttünk barátságot. Este lakásán görög származású felesége készített érdekes vacsorát. A gyülekezeti teremben ülésező presbitérium néger elnöke köszöntött, s említette, hogy örvend annak, hogy két olyan vendég püspököt fogadhatnak, akik évekként ezelőtt gyülekezetük szószékéről is prédikáltak.

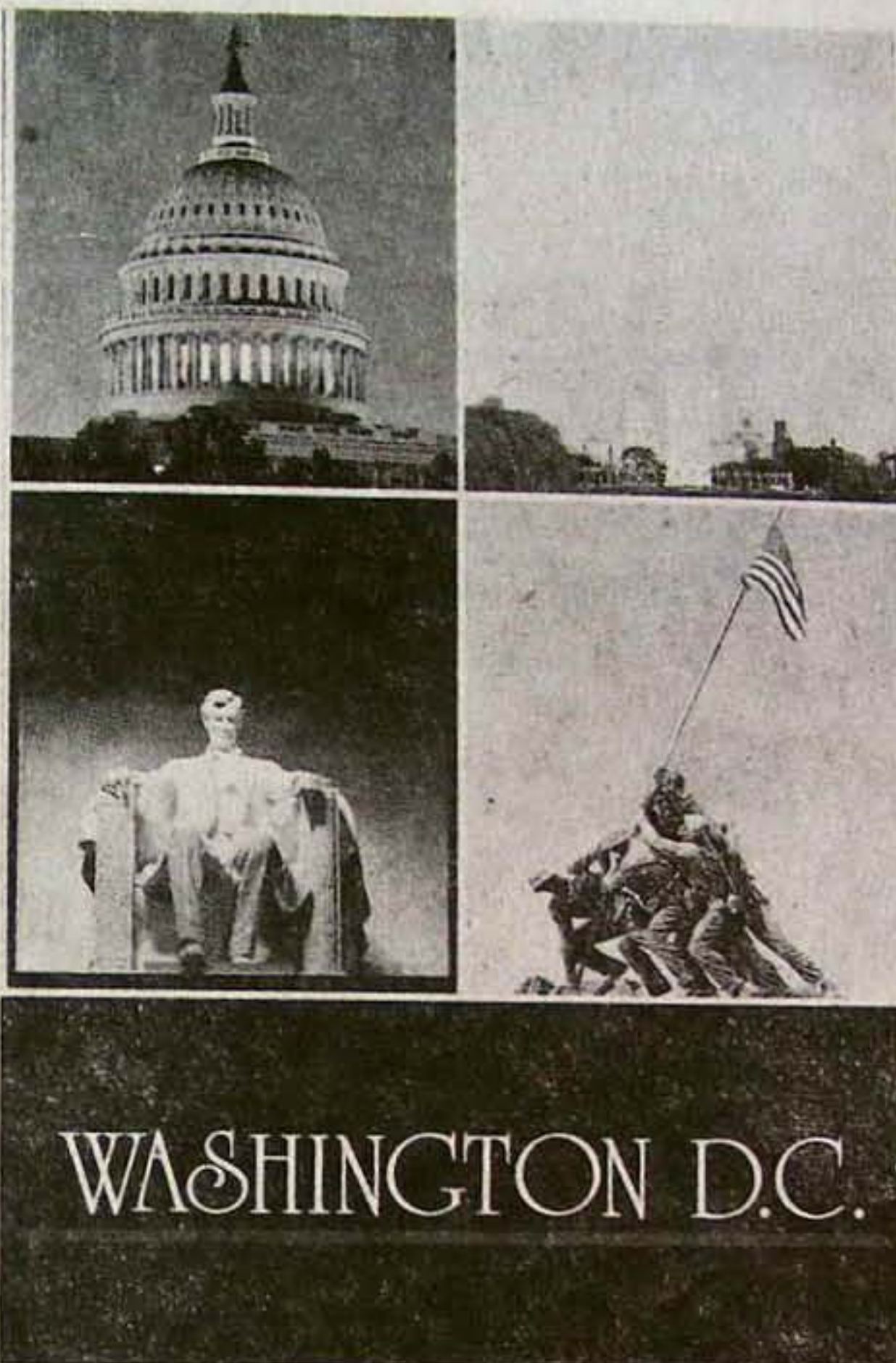
Dél előtt a New York-i izraeliták legnagyobb és egyben legmodernebb zsinagógáját és a hozzá tartozó különböző intézmények termeit látogattuk meg. Dr. *Arthur Schneier* főrabbi, régi jó ismerősünk. Együtt szolgáltunk 1984 őszén a budapesti zsidó temetőben több ezer ember előtt tartott emlék-istentiszteleten. A vendéglátó ott szokásos reggelin látott vendégül, melyen jelen volt a Lelkiismeret-alapítvány református alelnöke is. Ez az izraelita intézmény a város zsidóságának egyik büszkesége.

A főrabbi irodájában éppen búcsúzkodtunk, amikor megérkezett az ENSZ mellett működő kínai misszió új nagykövete, akivel pár kedves szót váltottunk. Innen mentünk át az ENSZ melletti magyar misszióhoz, ahol — *Rácz Pál* nagykövet távollétében — az első tanácsos fogadott, aki elmondotta, hogy munkatársaival együtt igen sok a munkájuk, figyelemmel kísérni és szükség esetén véleményt is nyilvánítani az ENSZ különböző bizottságaiban állandóan folyó tanácskozásokról. Az épületet is megtekintettük, majd a palotával szemben levő *Church Center*-ben — egyházak központjában — működő unitárius univerzalista misszió és egyben az IARF képviselője, a már korábban ismert dr. *James Olsen* fogadott munkatársaival együtt.

A délutáni városnézés után dr. *Harrington Donald* és új felesége, elhunyt nejének unokahúga, fogadtak vacsoravendégül. Élveztük a 27 emeletes ház tetőteraszáról elének táruló panorámát a száz méternél magasabb új középületet, melyet nemrégiben, a Glória hurrikán érkezésekor, előzetes biztonságból kiürítettek.

Washington

Újra repülön utazva, megérkeztünk az ország fővárosába, az egyik, talán legszebb fekvésű városba, mely az első amerikai elnök nevét viseli. Itt az amerikai unitáriusok washingtoni irodájának vezetője, *Z. Alpern* lelkész fogadott, és kalauzolt irodájának megtekintése után a Fehér Ház után legismertebb washingtoni épületbe, a *Capitolium*ba, mely a 100 tagú szenátus és a közel négyszáz képviselővel rendelkező parlament ülés- és dolgozótermeit is magában foglalja. Az amerikai szenátusnak két, a képviselőháznak (Parlament vagy Congress) 7 unitárius tagja van. Közülük négyen a városban tartózkodtak, és örömmel láttak ebéd vendégül a palota egyik vendégek fogadására berendezett termében. A házigazdai tisztet a már másodszor visszaválasztott *James R. Olin* és felesége töltötték be.

Jelen voltak még *Chester Atkins*, *Don Ritter* képviselők és *Nancy Johnson* képviselőnő. Utóbbi örömmel értesült a beszélgetés rendjén arról, hogy Budapesten nőlelkészünk is működik. A négy képviselő közül még egyik sem járt hazánkban. Hívtuk őket, hogy — akár hivatalos útukon, akár turistaként —, ha Európába jönnek legközelebb, akkor látogassanak el két olyan országba is, ahol az unitárius gondolat már a XVI. század derekán egyházzá szerveződött, és azóta gyülekezeteiben él. A jelenvolt vendéglátók közül *Ritter* képviselő elmondotta, hogy szülei Temesvár környékéről vándoroltak az Egyesült Államokba, hogy ő már ott született, és — sajnos — szép nyelvünkől csak egy-két szót tudott említeni.

Ebéd után az egyik képviselő titkárságának vezetője végigkísért a hatalmas és látogatókkal állandóan tele levő épület ismertebb terméin. Egy-egy negyedóra rész vettünk az ülésező képviselőház és szenátus ülésein. A karzatáról hallgattuk a nekünk szokatlan módon folyó felszólalásokat és időnként közbeiktatást kiváltó vitákat is.

A *Capitolium* után megtekintettük a *Lincoln*-emlékművet, *Washington* magas, vékony emlékoszlopát és a vietnami háború 55 000 amerikai katona halottjának emlékére állított emléktáblákat, melyeken az egyes nevek az elhalálozás sorrendjében vannak bevéve. Igénytelen három fegyveres katonát ábrázoló szobor emlékezteti az oda látogatókat, hogy a közepén álló fehér mellett a néger és indián kisebbség képviselői is részt vettek ebben az Amerikának nem sok dicsőséget hozó háborúban, ahonnan végül is vesztesként kellett kivonulniuk.

Itt a közeli *Alexandria* kertvárosban családoknál voltunk elhelyezve. E környéken a jobb móddal bíró,

de a fővárosban dolgozó családok otthonai sorakoznak szép kertekben fák és virágok között. Itt teljes a békesség és a közbiztonság, amit a New York-i utcákról nem lehet elmondani. Este a közeli Mt. Vernon unitárius gyülekezetében voltunk vacsoravendégek, ún. *pot luck supperen*, ami azt jelenti, hogy a gyülekezet tagjai hozzák el a terembe ajándékaikat, különféle sültet, salátákat, tésztákat, amiből szorgos asszonyok szép asztalt terítenek, itt mintegy 80 résztvevőnek, akik körében, mint majdnem minden hasonló alkalommal, mindkét püspöknek szólni kellett egyháza történetéről, életéről. Itt szoltam gyülekezeti összejöveteleinkről, ahol az asztalt ugyancsak a gyülekezet asszonyai terítik meg, és szolgálnak fel.

E gyülekezet lelkészválasztás előtt állt, jelen volt az egyik pályázó is feleségével, aki rövid felszólalásban mutatkozott be a jelenlevőknek, és a következő vasárnapon szolgált a gyülekezet templomában. A templom és a hozzá csatlakozó épületek szépek, modernek és a gyakorlati szükségnek megfelelőek.

Másnap a Jackson házaspár, Pat és Harry, mert mi is ottani szokás szerint azonnal keresztnevükön szólítottuk őket, autójukon fáradhatatlanul ismertettek meg Washington szépségeivel. Sajnos, az igen jelentős múzeumok és képtárak megtekintésére a zsúfolt program miatt nem jutott idő.

A vendéglátók

Elsősorban is a látogatás házigazdájáról, dr. Eugen Pickett elnökről és feleségéről, Helénről kell szólnunk, akik a bostoni érkezéstől a visszaindulás nem minden izgalomtól mentes percéig a maximumát teljesítették annak, amivel külföldről jött vendégeknek hazájuk és egyházuk egyes jelentős részeit és nem kevésbé az ott élő embereket bemutatták, látogatásunk társaivá tették.

Percenként előkészített „menetrend” várt már a repülőtéren, és ugyanígy be volt osztva a kongresszusi hét is, annak minden ebédje és vacsorája, ahol más és más házaspár vagy személyiség volt a vendéglátó. Köztük régi barátok és új ismerősök. A különbség hamar elmosódott. És ha volt valahol valami kérdésnivaló, akkor ott volt Claire, az elnök titkárnője, aki kedves egyéniségével még az út során felgyűlt sok könyv, irat és egyéb ismertető anyag pontos hazaküldéséről is gondoskodott.

Washingtonban az Alexandriai elővárosban lakó jó módú unitárius családok otthonában megismertük azt, hogy mit jelent úgy vendéget fogadni, ha a ház erre előre be volt állítva már megépítésekor. Külön vendégszobák, fürdőszobával, de kedves együttlét a családi konyha-étkezőben a reggelinél sokszínűen mutatta meg ezt az életet, s itt-ott megismerkedhettünk a gondjaikkal is. Egyik házigazdánk elmesélte, hogy egyetlen gyermekük, egy tizenöt éves fiú, csupa ki-

váncsiságból, egyik este, amikor hazatért, megivott fél üveg erős gint, s csak az apa éjszakai felébredése mentette meg a gyermeket az alkoholos szívhaláltól.

CHARLESTON

Utunk következő állomásán, az egykoron Bostonnal egyenrangú kikötővárosban, Charlestonban egy más Amerikát ismertünk meg. Itt a déliek utódai élnek, jó módban, nem felejtve el azt, hogy elődeik a rabszolgaság fenntartásáért harcoltak annak idején. E gyülekezet fiatal papja részére, a jómódú szülők segítségével, a város villanegyedében nagy család befogadására is alkalmas otthon épült (a jelenlegi lelkész nőtlen). A ház tetején a napenergia befogadására alkalmas szerkezet áll, mely megtermel és a téli időszakra is tartalékolni tud annyi energiát, mely a lakás fűtését, meleg vízzel való ellátását és a világítást szolgáltatja. Ez a jövő egyik változata, melyet csak itt, mélyen délen, a majdnem állandó napfény birodalmában lehet egyelőre megvalósítani. Ez az energia ma még drágább, mint a városi hálózatról vásárolt áram. Ennek ellentéte volt az a régi szép otthon, lift nélküli keskeny emeletre vezető lépcsővel, ahol egy éjszakára otthont kaptunk.

A háziasszony, egykoron neves énekesnő, férje halála után költözött a meleg délre, s itt éli részben jótékonykodásnak szentelt életét. Nem ért egyet az óslakosságnak a jövevényektől való elkülönítést gyakorló életfelfogásával. Büszkén mondta, hogy ő is azok közé tartozott, akik az északra e városba költözött néger unitárius házaspárnak a gyülekezet közösségébe való felvétele mellett foglalt állást. A többi unitárius gyülekezetben, melyekben megfordultunk, a fehérek és a színes bőrűek testvéri egyetértésben viselik szívükön gyülekezetük gondjait és örömeit.

Charlestonról, melyről még nagyon sokat lehetne mondani, most csak még annyit, hogy a város mellett fekvő gyönyörű fás félszigeten a villák többsége már a gazdag arabok tulajdonában van, akik északon végzett kereskedelmi, bankári tevékenységük után, hónapokat töltenek ezen a csodálatos félszigeten, melyet a másfél órás autóúton nekünk is megmutattak. Erre a magántulajdonban levő területre a városban lakó óslakos is csak külön — házirendőrség által adott — engedély alapján vihet el látogatóit.

A gyülekezet lelkésze, George Eroo megajándékozott szép templomuk képével, mely berámázva a püspöki iroda falán látható.

Vasárnap délután búcsúztunk, s percnyi pontossággal érkeztünk meg Amerika legnagyobb repülőterére, Atlantába, ahol megkezdődött az amerikai unitárius univerzalisták évi rendes kongresszusa, melynek középpontjában a lelépő elnök és moderátor búcsúztatása és az új felelősséget hordozók megválasztása állt. Erről majd többit a következő számban.

Ferencz József

FERENCZ JÓZSEF (1835–1928)

150 évvel ezelőtt született Ferencz József püspök, aki 52 éven állt egyháza élén Kolozsvárott. Halálát követő napon a kolozsvári Keleti Újság című napilapban dr. Gál Kelemen, az unitárius kollégiumnak évtizedeken át igazgatója, történetíró, írta az alábbi megemlékezést, amit az évfordulóra tekintettel teljes terjedelmében közlünk az alábbiakban:

Az erdélyi magyar közéletnek e tisztelettel és nagyrabecsüléssel körülvevett alakja, az unitárius egyház érdemeiben gazdag püspöke bevonult a történelem ítélőszéke elé. Nehéz a mai nemzedéknek helyes fogalmat sugallni az ő történelmi alakjáról. A mai nem-

zedék belőle csak azt látta, ami testi, ami gyenge és törékeny. Egy régebbi nemzedék tudja csak felfejteni azokat a szájakat, melyekből majdnem legendás hírnév szövődik nagyszabású alakja köré. Próbálom a szellemiségét alkotó jellemvonások kibogozását. Próbálom sokféle irányban kitérő, sok téren megnyilatkozó áldásos működésének indító rugóit, működése irányának és szellemének elemzését. Nehéz feladat most a fájdalom és megihatottság első pillanataiban, mikor a fájdalmas érzések árja uralkodik a lelkeken. Ferencz József egy gazdag rétegződésű kiváló jelességekkel megáldott nagy lélek. Olvastunk tőle klasszikusan megfogalmazott jellemzéseket. Éreztük szuggatáló erejű hatását „az iskolák püspökének”, éreztük és boldogan tapasztalhattuk megejtő kedvességét „a gyermekek püspökének”.

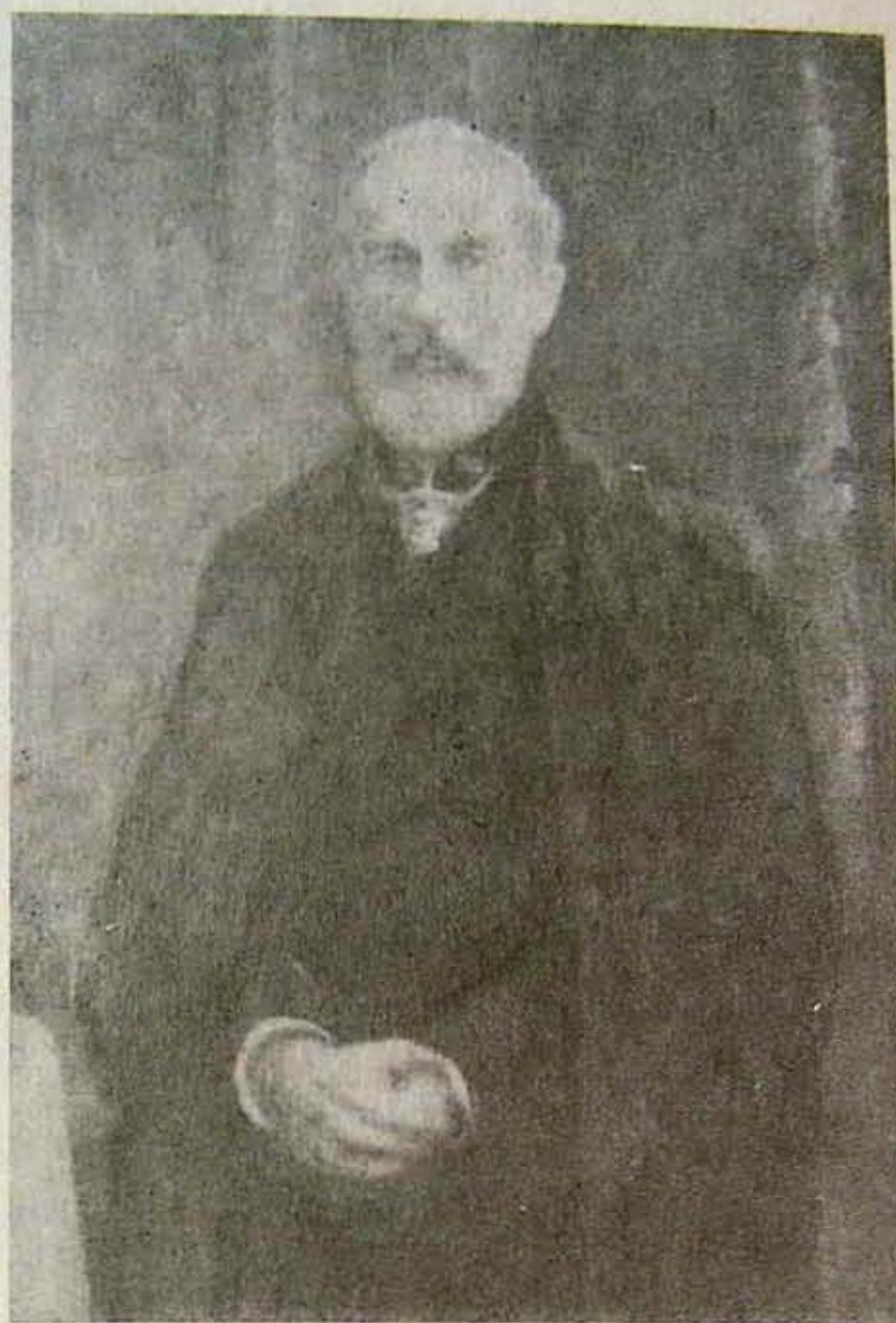
Ferencz József szellemi alkatát egy csomó kiváló jellemvonás boldog együttese teszi. Egyik sem lép ki záróan magára vonva a figyelmet az előtérbe, hanem együtt adják történelmi alakjának azt a nimbuszt, mellyel a közvélemény körülveszi.

Nemzetének és fájának rendületlenül hű fia. Lelki-ségének e nemzeti tartalmú alapját akkor kapta, mi-kor egyháza bizalmából hivatása a közélet terére szó-lította. Az abszolutizmus lelkeket fojtogató levegője acélozta meg lelke nemzeti irányú nyilvánulásait. Amikor 1861-ben az alkotmányos élet hajnala deren-gett, s mikor már szabad volt nyíltan is magyarnak lenni, vajon gondolta-e a fiatal paptanár, hogy köz-életi pályája alkonyán szüksége lesz még arra a szel-lemre, melynek a nemzeti gondolat és a faji kultúra volt mindennapi imádsága, s annak védelme és meg-óvása minden törekvése. Mi bizonyosságot tehetünk ró-la, hogy gyenge és erőtlén testében töretlen épségben és rugalmasságban élt szelleme nemzeti színe és jel-lege. És hányszor kellett neki, a gyenge és erőtlén testű öregnek bennünket, fiatalabbakat, hívei seregét, szavával felemelnie és bátorítania! És hányszor épül-tünk és merítettünk vigaszt az ő törhetetlen hitből, rajongó szeretetből eredő szavaiból.

Ferencz József másik kiváló jellemvonása az, hogy mestere volt a szónak, írásban és beszédben. Igazán elemében akkor érezte magát, mikor a szószéken hir-dette az ígét. Logikájának természetes tisztasága és lépésről lépésre haladó következetessége férjhallgatóit kötötte le. Stílusának képekkel és hasonlatokkal tar-kázott bája női hallgatóit ragadta el. Témáinak aktua-litása, kidolgozásának olyan módja, mely a gyakorlati élet kérdéseit tisztult valláserkölcsei elvek szempont-jaiból világítja meg és előadásának elragadó közvet-lensége — összes hallgatóinak szólt és összes hallga-tóit tartotta hatása bűvös körében. Ezért mondotta őt a közvélemény „aranyajának”. Előadásának szívhez szülő közvetlenségével majdnem a beszélgetés és tár-salgás határáig menő melegségével korszakot jelöl az egyházi szónoklás történetében. Utána Prohászka és Ravasz képviselik az irányt anélkül, hogy tőle tanul-ták volna. S a kolozsvári unitárius templom történe-tében a 60—70-es évek olyan korszakot jelölnek, mikor az ő meghallgatására úgy mentek más vallású tiszte-lői, mint később Prohászka, vagy Ravasz beszédeinek élvezésére.

Ferencz József tanító pályáját a matematika taní-tásával kezdte. A gondolkodásnak az a szigorúan lo-gikus folyamata, melyet ez a tudomány követel, meg-látszik hittani könyvein is. Ragaszkodik a történelmi múlt folytonosságához, és védi és óvja egyháza nemes hagyományait; de figyelő lélekkel tart lépést a kor eszméivel, rostálgatja azokat s csak ami jó, azt fogad-ja el és tartja meg. A dogma kérdéseiben kialakult álláspontját egyháztörténelmi tanulmányai határozzák meg. E tanulmányok közben hányszor kellett fájdalommal tapasztalnia, hogy a hit és gondolat szabad-sága még Erdély klasszikus földjén is inkább kívána-lom, mint boldog valóság.

Ferencz József püspök egyik kiváló jellemvonása szervező és adminisztráló képessége. Az unitárius egy-háztörténelem utolsó félszázada írójának feladata lesz pragmatikusan leírni és méltatni az egyházszervezés, új alkotások, új intézmények, templomok, egyházköz-ségek alakulásának, a közigazgatás modern elvek sze-rint való átalakításának fejlődését. De itt rá kell mu-tatnunk arra a soha ki nem fáradó, mindig kezdemé-nyező lelkes munkára, melyből mint a legelső, kivet-te részét. Soha sem húzódott vissza a munkától, ha-nem mindig előljárt terveivel és gondolataival, s a kivitel körültekintő, céltudatos munkájával. Sokáig küzdött azzal az áramlattal, amely a múlt század utol-só negyedében a felekezeti iskolákat kivette az egyhá-zak kezéből. De a közvéleménynek ezzel a káros ára-datával nem tudott elég erővel szembeállni. Ma bá-natos lélekkel vethetünk számot magunkkal, hogy minő tévedés volt, mikor az egyházak leléptek az eddig évszázadokon járt útról, s kiadták kezükből az iskolákat, az egyház veteményskertjeit. Sok haszta-lan küzdelem után belefáradt a minduntalan megis-métlődő államosítási kérés ellenzésébe, s a nagy vál-tozás után fájdalmasan állapíthatta meg a magyar közvélemény megtévedésének káros következményeit. Ez irány térfoglalásának természetes következménye volt, hogy magyar népünk nemzeti nevelése, faji ön-tudatosítása jórészen kiesett kezünkől. Sajnos, hogy

Ferencz József püspök portréja
az amerikai unitárius elnök dolgozószobájában függ.
A fényképet dr. R. N. West készítette

ez nem elszigetelt jelenség, hanem az összes magyar egyházak végzetesen mély és nehezen jótételező té-vedése.

Ferencz József püspök nagy melegséggel és éber fi-gyelemmel ápolta azt a viszonyt, melynek első szálait Bölöni Farkas Sándor szövögette az amerikai, angol és magyar unitáriusok között. Nem mostani keletű tehát ez a viszony. Áldásait az idők folyamán többször élveztük; legutóbb — az egész erdélyi magyarságtól hálás elismeréssel fogadott módon — az impérium-változás sötét nélkülözései és sajgó keresztjei között. Mi, akik a megboldogult közelében éltünk, sokszor el-elfeledkeztünk az ő lelke közellétéről, s csak akkor eszméltünk nagyságára, mikor tengereken túli roko-nainktól elragadtatással hallottunk róla beszélni.

Szeretetre méltó közvetlenséggel az „ő kedves Fe-rencz püspökünk”-nek nevezték, s boldogsággal mon-dották róla, hogy ő a világ egyetlen unitárius püspö-ke. Büszkéek voltak rá, s a történelmi múlt nélküli Amerika nagy tisztelettel vette körül őt, akit a négy-százéves unitárius gondolat megtestesítőjének tekin-tett.

Ferencz József szellemi alkatának ezek a röptében vázolt vonásai. Működésének megrajzolásához ma még hiányzik a „történelmi távlat pátozsa”. De meg va-gyunk győződve, hogy ez a távlat olyannak fogja őt mutatni, az események folyamatában olyan irányító, vezető erőnek oda állítani, amely őt a nagy püspökök, nagy főpapok sorába állítja. Az unitárius templomok szószékeiről, s az unitárius szívekből sok imádság fog majd felszállani, hogy adjon az Isten lelkének örök üdvösséget, utódjául olyan pásztort, aki ezt a szegény sorsverte népet egy boldogabb jövő felé vezethesse.

Dr. Gál Kelemen

Több mint féltucat székelykapun keresztül vezet a meredek út Szejkén Orbán Balázs sírjához. Még nem gondolkodtam azon, mit jelenthet ez Erdély misztikumában, de nincs kizárva, hogy eszmerendszere szerint a mennyországba is székelykapun keresztül jut az ember. És hogy féltucat kell hozzá legalább, az a nagyságot igazolná. Mert Orbán Balázs nagyságához az anyaországban sem fér kétség, a székelyek pedig egyenesen áhitattal ejtik ki nevét.

Báró volt, mint íróársai, Jósika, Kemény, de báróságát elvetette magától. Puritánságában pedig veteke-dett Tolsztojjal, a gróffal. A különbség közöttük az volt, hogy a demokratizmusért Orbán két évtizeden keresztül politikai harcot folytatott. Vonzotta Kelet is, mint Körösi Csomát, de útja más nyomvonalon haladt. A fiatal Orbán útja Arábiába, Szíria, Palesztina és Egyiptom felé kanyarodott. De amikor Kossuth elkiáltotta magát, hogy veszélyben a haza, Orbán ezt a kiáltást meghallotta, és Konstantinápolyban 150 főből álló csapatot szervezett, és sietett vele haza. 1859-ben térhetett végleg Erdélybe, hogy hozzákezdjen országra szóló munkájához, a hatkötetes Székelyföld leírásához.

Kell-e mondanom, hogy etnográfiai, geográfiai leírásait olyan izgalommal olvassa az ember, mint valami kémregényt. Lenyűgöz tárgyi tudása, intelligenciája, elegáns stílusa. Száz éve született írásai, mégsem porosak, és sokkal több adatot a ma embere sem képes összehordani, vagy azt egy bizonyos értékrendnek megfelelően osztályozni. Nem műveinek értékelése a célom, inkább legutolsó kötetének, a „Torda város környéke” című művének alapján kívánok egy erdélyi város egyháztörténetéről rövid keresztmetszetet adni.

Torda az egyik legközpontibb magyar települése volt Erdélynek. Nyilván említt közel száz országgyűlést tartottak falai között. S ha az erdélyi magyar kultúra két fellegrája Nagyenyed és Gyulafehérvár volt, akkor mellettük Torda mint politikai központ jöhetett számításba. Az ősi hit természetesen Tordán is a katolikus volt. Árpád-kori eredetű temploma még sincs. Orbántól megtudjuk, hogy a régieket a mongol és kun dúlások pusztították el, az újak, a 14–15. századiak az ősi fundamentumokra épültek. Ilyen lehetett a Piac téri nagytemplom is, melynek hányatott sorsán végigkísérhetjük a város egyházainak történetét.

Kezdjük talán azzal, hogy Torda az első erdélyi városok közé tartozott, amely kaput nyitott a reformációnak. Polgárai — osztályhelyzetüknek megfelelően — a 16. század derekán már valamennyien lutheránusok. Alig tűnt azonban fel Kolozsvárott Kálmáncsehi Sánta Márton, Tordán Fodor Bálint Kálvin tanainak nyerte meg a frissen reformált híveket. Az erdélyi vallástörvények példamutatóan kiterjedtek a templomok használatára is. Orbán megírja, hogy a „Székelyföld városaira vonatkozóan az országgyűlés kimondja: a különböző felekezetűek ugyanazon templomban fel-

váltva tartásák isteni tiszteleteiket, s egymást ne háborgassák”.

Ez a korai „ökumenikus döntés” feltételezi, hogy az új hit, vagy a több ágra szakadt reformáció békésen megfér a katolikusokkal egyazon templomban, miután az osztozkodás kínosan nehéz feladat lett volna. Így Tordán a szép, gótikus nagytemplomban egymást váltották a lutheránusok és a kálvinisták a töredék katolikusokkal. De Kálmáncsehi „magyar hite” mellé hamarosan felsorakozott a Blandrata és Dávid által hirdetett unitarizmus. Végül a hívek ebben a hitben nyertek megnyugvást, s a piaci nagytemplom most már átvándorolt az unitáriusok birtokába. Edigre ugyanis elfogytak a katolikusok, de lecsökkent az evangélikusok és a reformátusok száma is.

Korábban is előkerültek az erdélyi országgyűléseken vallásügyi kérdések, de 1568-ban — éppen az unitarizmust pártfogoló János Zsigmond vezetésével — kimondatott, hogy „a papok szabadon, meggyőződésük szerint hirdessék az evangéliumot, azért senki ne üldözhesse, a községek olyan papot tartsanak, aminő nekik tetszik”. Egyszóval a teljes lelkiismereti szabadság törvénybe iktatott.

A nagy- és a többi templom sorsa tehát elrendeződött, többségük az unitáriusoké lett, a kisebbeken osztoztak a töredék felekezetek. S ha Debrecen a kálvinista, akkor Torda az „unitárius Róma” lett. Az is volt mindaddig, amíg a békességet meg nem zavarta a német. A Básta-féle első nagy megpróbáltatást még a nagy fejedelmek rendbe tették némiképpen, de a 18. század során végbement erőszakos beavatkozást Torda már nem tudta kiheverni. 1721-ben elvették a nagytemplomot, az iskolát, s ezzel szélbe szórták a város szellemi paraszát. Valóságos helyi háború mellett ment végbe a rekvirálás, amely kihatott a reformátusokra is. „1721-ben 10–20 a katolikusok száma, ma (1890!) 1378.” A 19. század végére szinte teljesen felmorzsolódtak a protestáns egyházak, a tíz templomból jelenleg (1890) csak kettőt bírnak — alapítja meg Orbán Balázs.

A 18. század nagy kultúrharca e virágzó, gazdag város szellemi életét teljesen megbénította. Igaz, nem rendelkezett olyan ősi kollégiummal, mint a főiskolai rangra emelkedő nagyenyed, de a 16. század végén ötosztályos gimnáziumának minden lehetősége megvolt a továbbfejlődéshez. Neves tanárok oktatása mellett vált vonzóvá az iskola, melyet buzgón látogattak református tanulók is.

És mi a helyzet napjainkban? Az utazó egy poros gyárvárosban halad keresztül, magyar szót alig hall. Torony nélkül áll még mindig a Piac téri nagytemplom. Nézője nincs a szürke portól jellegtelen név vált épületkolosszusnak. A turisták inkább sietnek ki a szabadba, hogy a „hasadékot”, Torda természeti csodáját lássák, és ott merengjenek a múlton.

Rédey Pál

Amerikai magyar házasságkötés

Dr. Donald Harrington személye jól ismert, főként budapesti híveink előtt, hiszen nem egy alkalommal beszélt Nagy Ignác utcai templomunkban. Arról is sokan tudtak, hogy felesége magyar asszony volt: Szánthó Vilma, okl. unitárius lelkész, aki tanulmányait Erdélyben végezte, és férjhezmenetele után Amerikában szentelték lelkésszé. Harringtonné elhunytáról lapunk egyik tavalyi számában megemlékeztünk.

Harrington Donald, akit a családban csak Don-nak becéztek, feleségének halála előtt tett két ígéretét váltotta be a múlt nyáron. Kiho-

zatta látogatásra felesége Sepsiszentgyörgyön lakó András nevű testvére egyik leányát, az elvált Anikót. Vilma halála előtt azt is meghagyta férjének, a ma 70 éves Don-nak, ha alkalmas társra talál, kössön új házasságot, mert megszokta életében, hogy mindig volt körülötte valaki, aki gondoskodott a ház körüli dolgok ellátásáról.

Anikó, aki három nagyobb gyermek édesanyja, annyira megkedvelte magát Donnal, hogy rövid ismeretség s egy hosszú amerikai utazás végén, mint Harrington írja volt gyülekezete heti ismertetőjében, házasságot kötöttek.

Most együtt élnek New Yorktól nem messze, a Long Island félszigeten levő szép, nyaralásra is alkalmas házukban, s arra törekednek, hogy támogassák Szánthó Anikó három gyermekének a kivándorlását az USA-ba, hogy a gyermekek ott folytathassák tanulmányaikat. Közülük a 19 éves Anikó teológiát akar tanulni új lakóhelyén, hogy azután amerikai unitárius lelkész-ként folytassa életútját.

Az új házaspárnak a távolból mi is megelégedett és hosszú életet kívánunk.

Karácsonyi ajándék

Biztos mindannyiátok — így Advent időszakában — már komolyan készül a Karácsonyra. A gyermek bibliaórákon lelkieken készülünk a názareti Jézus születésének méltó megünneplésére és annak az örömhírnének a befogadására, hogy Ő eljött közénk.

Azonban elengedhetetlen ma már, karácsonykor egymás megajándékozása. Szülők, nagyszülők anyagi erejükhöz mérten vesznek nektek ajándékokat, s ezt ti rajzaitokkal, kedves írásokkal, apró kézimunkákkal tudjátok viszonzni.

Az alábbiakban egy szép karácsonyi ajándékot szeretnék megmutatni Nektek, melyet az elmúlt évben egy unitárius kistestvéretek készített nagypapája számára. Ez a kedves unitárius karácsonyi ajándék örökre megmarad. Fogadjátok szeretettel, hisz mindannyian tanulhatunk belőle.

— szí —

„A reformáció idején többféle vallási irányzat alakult ki, és ezek közé tartozik egyben saját vallásom is, az unitárius vallás.

Több mint 400 éve annak, hogy a lutheránus és a kálvinista eszmék mellett több prédikátor lépett fel a Szentháromság tagadása mellett, amely csakis és egyedül Isten ember föléti létét és Jézus, a tökéletes ember képét adja elénk.

Sok viszálykodás és eretnekké nyilvánítás után 1568-ban a középkor végén a tordai országgyűlés törvénybe iktatta az evangélium szabad értelmezésének és a prédikátor szabad megválasztásának elvét. Megtiltotta, hogy bárkit is a hitéért üldözzenek, ami a kor sajátos tulajdonsága volt.

Ebben az időben élt egy híres prédikátor, akit a nép igaz és tartalmas szónoklataiért hűen követett. E rendkívül művelt, a korhoz képest felvilágosult szónok Dávid Ferenc volt, akiben mi unitáriusok meg alapítónkat tiszteljük.

... A hagyomány szerint első prédikációját Kolozsvár piacterén egy nagy, kerek körül mondta (amelyet a kolozsvári templomunk bejáratánál őriznek), s ezután a nép hívására bement a Szent Mihály katedrálisba, amely ettől kezdve 150 évig az ő híveinek imahelye lett.

1565-ben indult el valójában az unitárius reformáció, amiben Dávid Ferenc, mint a szabadelvű párt képviselője lépett fel. Kezdetben az új szervezetnek még neve nem volt, hiszen mint minden antitrinitárius eszme az addigi vallásreformot akarta átalakítani, nem pedig egy új, különálló vallást létrehozni. Amikor azonban a régi katolikus egyház kezdte felismerni, hogy a reformáció milyen terveket akar megvalósítani, elindította az ellenreformációt, amely nem-hogy elzárkózott az újításoktól, de minden esetben megpróbálta hátráltatni az új egyházak megerősödését.

Vallásunk alapítója 1566-ban mondotta első templomi szónoklatát, amely majd a későbbi, tordai hitvitázó zsinat fő szónokává tette. Még ugyanebben az évben a gyulafehérvári hitvitán került először nyilvános vita tárgyává a Szentháromság.

Az unitárius vallás kialakulásának fő helye Erdély volt. Ez az ősrégi kultúrával rendelkező nép, melyről nem egy híres unitárius vallású néprajztudós írt könyvet, szilárdította meg az új vallás alapköveit. A társadalmi felépítés terén, céhbeli polgárok, városi szegények és a jobbágyok alkották Dávid Ferenc híveit. Nagy lelkesedéssel támogatta új egyházunkat János Zsigmond, erdélyi fejedelem. A fejedelem halálakor azonban ismét uralomra jutó reakció Dávid Ferencet és vallását újra megkísérelte elhallgattatni. Ekkor következett az unitarizmus leghosszabb ideig tartó szellemi harca.

Az új fejedelem, Báthory István, megkezdte az unitáriusok elleni támadásokat. 1572-ben pedig a hitújítás tiltását is kimondták.

Blandrata György Báthori Kristóf fejedelemhez fordult és Dávid Ferencet, mint hitújítót vádolta. Dávid Ferencet őrizetbe vették, majd „holtig való várfogságra” ítélték. Nem sokkal ezután Dávid Ferenc a dévai vár börtönében meghalt.

A két világháború miatt a hívők ugyan a világ különböző pontjain telepedtek le, de az összetartás, és az unitarizmus legjellemzőbb tulajdonsága: a TŰRELEM az eddigi megpróbáltatásokon is keresztül vitte vallásomat, mostani helyzetében is helytáll, és mindig helyt fog állni a SZERETET, a BÉKE és a HIT védelmében.”

G. Vera
13 éves

Pál apostol

B. Anna, 11 éves

Gyermek karácsonyfa ünnepély

A budapesti gyülekezet, a Nagy Ignác utcai fűtött templomban, 1985. dec. 22-én, vasárnap du. 17 órai kezdettel rendezi meg a gyermekek karácsonyi ünnepét. Az ünnepélyre szeretettel várjuk gyermekeinket; akik verssel, énekkel, zenével szerepelni óhajtanak, azok a kezdés előtt Orbókné Szent-Iványi Ilona lelkésznőnél jelentkezzenek.

Sok szó esik manapság az élet tiszteletéről, az élethez való jogról. Mindenkinél szabatosabban és lelkesebben fejtette ki, már lambaraneit tartózkodásának kezdetén, A. Schweitzer a maga nézeteit az „élet tiszteletéről”, helyesebben „az élet tiszteletének erkölcsanát” illetően. Mit is értett ezen?

Kevés hivatkozás történik a kereszténységre azokon az oldalakon, melyeken ezzel kapcsolatos nézeteit fejtegeti. Mondanivalójához nem keres támasztékot bibliai idézetekben. Sorai nem tanúskodnak arról — mint az nem egy keresztény szerzőnél előfordul —, hogy az élet tiszteletét illetően valamely keresztény tanra alapozna, mint amilyen a teremtés-, vagy az üdvöztetés. Mivel mellőzte a hagyományos keresztény nyelvezetet, ez esetleg torz megvilágításba helyezheti gondolatait, s a felületes, tájékozatlan olvasó ezért arra következtethet, miszerint A. Schweitzer nem volt keresztény beállítottságú. Illetve meglazulhattak a kereszténységhez fűző kötelékei.

Az ilyen következtetés nem állja meg a helyét, mivel Schweitzer egész életében alapvetően keresztény volt. De nem szemellenzősen volt az! Szüntelen olvasta a Szentírást, és munkatársainak magyarázta és elemezte azt. Fél életét fordította az evangéliumok tanulmányozására, s a leszűrt tanulságokat a mindennapi életben kamatoztatta. Elvégezte az orvosi egyetemet, majd útra kelt, hogy az egészségügyi ellátottságban oly nagymértékben szűkölködő gaboni (Közép-Afrika) nép között gyógyító tevékenységet végezzen.

Életének és gondolkodásának mozgató ereje a hit volt, mely Jézus személyéhez és tanításához fűzte őt. Ehhez járult még a páli misztika, mely szerint „nem én élek, hanem Krisztus én bennem”. Midőn 1919 febr. havában a strasbourgi Szt. Miklós templomban egymást követő két szentbeszédében „az élet tiszteletének erkölcsanát” fejtette ki, alapigéit a Szentírásból vette, s ezek egyikében ragyogóan összegezi nézeteit a Róm 14,7 szellemében „közülünk senki sem él önmagának, és senki sem hal önmagának”. Ugyanakkor Schweitzer, híven mindahoz, mit az evangéliumokból merített, nem értett egyet azzal, hogy a jézusi ajándékot csupán a szűk körű intézményes keresztény egyházakra, valamint ezek hagyományos tanaira korlátozzák. Olyannyira áthatotta az evangélium tanainak világot átfogó eszméje, valamint a belőle sugárzó szeretet, hogy úgy érezte, segítenie kell ennek elterjesztését az egész világon, s tudatosítani aktuális fontosságát. Erről győző meg emlékirataiban is. Afrikába is azért utazik, hogy az evangélium követelményeinek tegyen eleget, vagyis, hogy ne csupán a keresztények között, hanem más kultúrák és hitvallások körében is bizonyosságot tegyen, — kikerülhetet-

len és parancsoló jeladasként mások számára is, az egyéni és a közösségi élet építése dolgában.

„Az élet tiszteletének” követelménye — mondja Schweitzer — megköphat bennünk, mint minden, ami egyszerű, jelesül elemi dolgot fejez ki. De, teszi hozzá, ami a magunk és mások számára lényeges és éltető, arról egyszerűen kell szólni. Szerinte ez egyszerű valóságnak fogandó fel, és semmiképpen sem jelent primitívséget. Ennek megfelelően az „élet tisztelete” jelenti az öntudat ébredését és nagy alkalmát is. Elmondta, hogy Ogooréban, csónakon utazva, hogyan világosodott meg benne a felismerés, mint ha fénysugár hatol a sötétségbe: „Élet vagyok, mely élni akar, oly életek környezetében, melyek szintén az élet után vágnak!” Közhely lenne ez a gondolat? Semmiképpen sem! Nyomon követi ezt két nem kevésbé meghatározó megállapítása, valamint egy kíváncsi.

Az első megállapítás hidegen gyakorlati. Az élet — mint ezt magunk körül észlelhetjük — önmagát semmisíti meg, szünet nélkül. A természet nem ismer semmit „az élet tiszteletéből”. Ezerféle módon, kápráztató változatossággal teremti az életet, s ezerféleképpen, csodálatos változatossággal pusztítja is azt. A természet szép és nagyszerű, kívülről szemlélve. Ha ugyanis a természet könyvét lapozzuk, a következő oldalt olvasva, már megremegünk, eliszonyodunk. A legértékesebb élet is a legnemtelenebb hasznoszerzés oltárán áldozódik fel (Prédikáció, 1919. febr. 23-án).

A második megállapítás: E „tudatlan, s az önzésnek kiszolgáltató” világból, ahol is minden teremtmény sötétségre kárhoztatott, egyetlen lény emelkedett fel odáig, hogy a világosságban gyönyörködjék, — s ez az ember. Bár Schweitzer nem idézi sohasem, mégis mintha Pascalt hallanók: „Még ha a világ meg is semmisíti, az ember még akkor is nemesebb gyilkosánál, mivel tud arról, amiről a világnak sejtelve sincs: tud a halálról. Ez azt jelenti, hogy az ember fölényben van!” E megállapítással Schweitzer meg is haladta Pascalt. Az a tudás, amely előnyt biztosít az ember részére, nem más, mint „az élet tiszteletének” ismerete. „A mások életében való részvétel; az együttérzés tudata. Ez az, ami kiemeli az embert a tudatlanságból, melyben más lények sínylődnek.” (A fent idézett prédikáció.)

Önként adódik a két megállapításból a követelmény: az ítélőképeség és az akarat „megtérése”. Az ember életének részévé válik az élet tisztelete. Hivatást, valódi hivatást jelent bevonása a képtelen, vak életbe. E meggyőződés táplálja azt, amit Schweitzer élő és éltető erőnek nevez. Ez alapjában különbözik a betanult, elnagyolt, kimunkált, szívtelen erkölcsől, „mely-

be a humanitás és a kereszténység, önmagának tetszelegve, a századok folyamán süllyedt”.

Két megjegyzés jellemezheti az „élet tiszteletét” illető schweitzeri állásfoglalást. Az első, hogy az ok és a cselekvés harmóniájában alkotta meg. Az Ogooré hajóin ringó csónakban elmélkedve nem volt valami romantikus hangulata, hiszen ott rajzoltak körülötte azok a veszélyek, melyek a mikrobák képében a trópusok emberét fenyegetik. Az ember ilyen körülmények között csupán más életek megsemmisítése árán képes élni. Ott, ahol a tényeket leegyszerűsítő moralisták úgy vélték, hogy a problémák rideg, törvényszerű tilalakkal megoldhatók, Schweitzer határozottan kiáll egy olyan fajta felelősség mellett, mely a való tények nyomán születik meg. Világosan leszögezi, hogy az egyes helyzetekben a különböző összetevőket, a való tényeket mérlegelni kell, úgyelve arra, hogy az „élet tiszteletének” elve mindig érvényre jusson.

Második megjegyzésünk ahhoz a szóhasználatához fűződik, mellyel Schweitzer gondolatait kifejezi. Mint német ajkú elzászi — ki a franciában is otthonos volt — nem a „Respekt”-et, hanem az „Ehrfurcht vor dem Leben”-t használta, midőn az élet tiszteletét említi. Ehrfurcht többet jelent mint Respekt. Tiszteletadást, érzést, hozzáállást fejez ki, s ezzel már-már valóságos magatartást közelít meg. Nem forgatjuk ki Schweitzer gondolatait. Ezek szerint e tisztelet leglényesebb formája annak az „ésszerű kultusznak”, melyről Pál apostol szövegezt. Az élet tiszteletében az a meggyőződés vezette, hogy szolgálja a vallást, úgy, ahogyan azt Jézus gondolta.

Bertrand Reymond

Le Protestant, 1985. májusi szám

Fordította: Latin György

Halottak napja

November elsején délután hat órakor — a néhány éve kialakult gyakorlatnak megfelelően — szép gyülekezet emlékezett halottaira.

Az édesanyák és édesapák, testvér, gyermek, rokon, jóbarát emléket idézték az egybegyűltek. A szöveget Bajor János és Huszti János látták el.

Lelkészek békegyűlése

A budapesti egyházak és felekezetek lelkeszeinek részvételével nov. 26-án pápi békegyűlést tartottak a MOGÚT székházában.

A rendezvényen Csehák Judit, a Minisztérium elnökhelyettese időszerű belpolitikai kérdésekről — többek között aktuális szociálpolitikai feladatokról — adott tájékoztatót, majd kérdésekre válaszolt.

IARF BÉKEKONFERENCIA HOLLANDIÁBAN

Nemzetközi szervezetünk, az IARF szept. 20—24. között békekonferenciát rendezett Hollandiában, több földrészt képviselőinek meghívásával, melyen dr. Ferencz József püspök és jómagam vettünk részt egyházunk képviselőként.

A konferencia színtere az Utrecht melletti, festői környezetben fekvő „Ernst Sillem Hoeve” kongresszusi központ volt.

A vendéglátók nevében Ms. Margaret von Deursen-Postma, az IARF tanácsának tagja köszöntötte a résztvevőket, majd dr. Roy Smith, az IARF elnöke meleg üdvözlő szavakkal nyitotta meg a konferenciát.

Az első előadó dr. Dusan Kafka lelkész, a Csehszlovákiai Unitárius Egyház vezetője volt. Beszédében arra a nagyon is gyakorlati kérdésre keresett választ, hogy hogyan küzdhet az egyén, illetve a kisebb közösség — szükséges tőke, vagy politikai hatalom hiányában — a békéért. A megoldást az egymás közötti, elsősorban a különböző országok közötti, mind gyakoribb és nyíltabb kapcsolatfelvételben találta meg.

A következő felszólaló dr. Sheila Crosskey, a Brit Unitáriusok Közgylésének alelnöke, a háborús korszak gazdasági oldaláról beszélt, megdöbbentő adatokat szolgáltatva a fegyverkezési hajszára fordított költségekről. Manfred Max Neef-et, a Chilében élő neves gazdasági szakembert idézve mondotta: „A szegénység előbb az emberi jogokat, azután a békét nyeli el.”

A nap utolsó felszólalója Jukiteru Murayama, a japán Risho Kosei-kai információs központjának egyik munkatársa volt. Előadásában a misszió szükségességéről és eredményességéről beszélt a békeharc vonatkozásában. Szavainak hatékony nyomtatékot adott az a missziós munka, melyet ez a lassan 6 millió főt számláló közösség folytat 1938-as megalakulása óta.

Másnap ökumenikus áhítattal folytatódott a program, melyen az amerikai származású, de Angliában szolgáló Steve Dick lelkész, a Csehszlovákiából érkezett Milos Mikota lelkész és a japán küldöttség tagjai szolgáltak.

Az aznapi előadások sorát a Genfben élő dr. Auguste-Raynald Werner professzor, az IARF ENSZ képviselője indította el. Beszédében az ENSZ emberi jogokkal kapcsolatos munkájáról szólt.

A következő előadó dr. Ferencz József püspök volt, aki a magyarországi békemunkáról beszélt, részletesen elemezve azt a történelmi utat, melyen egyházunk járt az elmúlt időben. Ez a történelmi visszapillantás részben tájékoztatás volt a hazai unitarizmus fejlődéséről, részben pedig igen jó alkalom arra, hogy az ismert tények birtokában a nemzetközi hallgatóság is értékelni tudja egyházunknak a többi egyházzal azonos helyzetét és egyenlő jogait hazánkban. A

püspök éppen ennek kapcsán beszélt arról a széles körű együttműködésről, mely az egyházak között a békemunka kapcsán kialakult.

Ezt követően Nemoto Masahiro, a Risho Kosei-kai titkárságának tagja, előadásában a békemozgalomról szólva elmondotta: „Egy ember nem tudja megvalósítani a békét. De semmit nem lehet megvalósítani, amíg valaki el nem kezdi a megvalósítását.”

Stephen Shick, az Amerikai Unitárius Univerzalista Békemozgalom igazgatója egy kedves gyermekmesét idézve beszélt a háború teljes értelmetlenségéről és arról a hatékony békemunkáról, melyet szervezetük végez a világban.

A délutáni előadások a Hilversum városában lévő, szabadelvű protestáns templomban hangzottak el, így a hallgatóságot a helyi gyülekezet is kiegészítette. A templom lelkészének, Frans Fockema Andrae-nek üdvözlő szavai után dr. Kovács Lajos kolozsvári püspök tartott előadást, kiemelve a béke bibliai vonatkozásait, többször idézve az evangéliumokat.

A következő előadó George Cox, a brit unitáriusok szociális bizottságának titkára volt, aki részletesen szólt a jelenlegi háborús konfliktusokról, s arról a sürgető szükségéről, mely minden felelős embert a békeharc folytatására int.

Az utolsó délutáni felszólalás Hiroshi Fuse lelkész nevéhez fűződik, aki arról beszélt, hogy a Risho Kosei-kai közössége már olyan erő, mellyel a legmagasabb szintű japán vezetésnek is számolnia kell.

A konferencia további programja csoportülésekkel folytatódott, ahol a résztvevőknek közelebből is módjuk nyílt egymás álláspontjával megismerkedni.

A következő nap, szept. 22-én, vasárnap, a konferencia záróakkordjaként, Baarn városában, ökumenikus istentiszteletre került sor, melyen a helyi lelkész, Hens Ter Haar Romeni vezetésével dr. Erdő János professzor, Caroline Ernstman, a japán küldöttség és jómagam szolgáltunk a zsúfolásig megtelt templomban. Az esemény jelentőségére utal, hogy azt Julianna holland anyakirálynő jelenlétével tisztelte meg, majd az istentisztelet végeztével kézfogással köszöntö meg a résztvevők szolgálatát.

A konferenciát követően a külföldi meghívottak, különböző hollandiai szabadelvű keresztény gyülekezetekben tettek látogatást. Én az Osterbeek-ben lévő remonstráns gyülekezetet kerestem fel, ahol ez évi budapesti Ifjúsági Konferenciánk külföldi előadója, Monique van Zoest és családja láttak vendégségben.

Az IARF szervezésében még egy közös programra került sor Amszterdamban. Ellátogattunk az Anne Frank múzeum-házba is, ahol szomorú szívvel emlékeztünk mindazokra, akik hasonló módon estek

áldozatul a második világháború borzalmainak.

Az utolsó estén az Osterbeek-i gyülekezet vacsorát adott a meghívottak tiszteletére. Ez alkalommal előadást tartottam egyházunkról és ifjúsági bibliakörünk munkájáról.

A konferencia egész légköre, a résztvevők bizakodó hangulata reménykeltő volt mindannyiunk számára.

Dr. Dusan Kafka szavai jutnak eszembe: „Még több ilyen találkozót, még több ilyen konferenciát, ahol egymás jobb és tisztább megismerésére nyílik lehetőség!”

Orbók Attila

PESTLŐRINC

Az őszi első gyülekezeti összejövetelt szept. 28-án — kivételesen szombaton — tartották Pestlőrincen.

A zsúfolásig megtelt gyülekezeti teremben az áhítatot Bencze Márton budapesti lelkész végezte, a kántori teendőket Czirmay György látta el.

A gyülekezet asszonyai közül a konyhai teendőket ezúttal Bézsényi Gyuláné, Lőrinczi Ferencné, dr. Péterffy Gyuláné és dr. Péterffy Réka látták el példás gyorsasággal.

A Pálffy Csilla adományozta tortát Bányai Emőke árverezte, ügyesen és eredményesen.

Névnappja alkalmából Lőrinczi Mihály volt homoródszentpáli kántor-tanítót dr. Jakab Jenő lelkész köszöntötte, és kívánt neki és hitvesének további jó egészséget, boldogságot.

Az egyházi főhatóságot dr. Kiss József főgondnok helyettes képviselte, aki hitvesével együtt vett részt az összejövetelen.

Torday-Borbély Pálné egy Hofmann gyártmányú páncéltörés zongorát adományozott a pestlőrinci unitárius egyházközségnek.

„A jókedvű adakozót szereti az Úr!”

Elkezdődött a pestlőrinci templom általános felújítása. Adományokat szeretettel vár az egyházközség. Kérésre csekket küldök (1054 Bp., Alpári Gyula u. 10.). Reméljük, hogy mikorra ezek a sorok lapunkban megjelennek — be is fejeződik.

Dr. Jakab Jenő

A prédikátorok olyanok, mint a gyertyák. Azok égnék, és világosságot adnak mindenkinek, és mindenkinek használnak, de azoközben megemészti önmaguk.

(Heltai Gáspár)

100 éve született GELEI JÓZSEF professzor

A hangulatos háromszéki falucska, Arkos, sok derék magyart adott a világnak, köztük tudásra és emberiségre egyaránt kimagaslott Gelei József, aki 100 éve, 1885. augusztus 20-án született.

Gelei József a mikroszkóp lencsái alatt megjelenő világ kutatásával szerzett oly érdemeket, hogy Rapaich Rajmund akadémikus, aki pedig világnézetileg távol állott tőle, így ír róla: „A kor (ti. a két világháború közti időszak) legkiválóbb sejtkutatója Gelei József volt” (A magyar biológia története, Bp. 1953. 284. lap). A kolozsvári unitárius gimnáziumban tanult, majd ugyanott, az egyetemen, a világhírű zoológus, Apáthy István jobb keze lett, aki mellett már 1905-ben gyakornok, majd tanársegéd. Mindössze 25 éves, midőn elnyeri a Magyar Tudományos Akadémia Vitéz-díját. Apáthy professzor mellett magántanárként habilitáltak az „összehasonlító sejttan” tárgyköréből. 1919-ben a kolozsvári unitárius gimnázium természetrajz-tanára lett, egyúttal az Erdélyi Múzeum örvé is kinevezték. Tanári működése idején, 1920–21-ben jelent meg „A chromoszómák hosszanti párosodása, s e folyamat örökléstanai jelentősége” c. könyve. A Budapesten kiadott könyv nagy jelentőségű új eredményeket nyújt a sejttan köréből, különösen az a megállapítása, hogy „az élőlények kezdetben a maihoz képest fele chromoszómaszámmal éltek”, továbbá a chromoszómák hosszanti párosodásának felfedezése, amely a genetikusok körében szenzációként hatott.

1924-ben a Szegeden székelő Tudományegyetem általános állattani és összehasonlító bonctani tanszékére nevezik ki professzornak. 1924–1940 közt számos önálló könyvé és közleménye jelent meg magyar és idegen nyelven, amelyek a sejttan és az örökléstan kérdései mellett, főként az egysejtű élőlények világával foglalkoznak. Szélesebb közönséget is érdeklő műve – többek közt – az 1940-ben megjelent: „Állati tökéletesség a vég-lény fokán” c. műve, továbbá a Herman Ottóról írott könyve.

1940-ben egyetemével Kolozsvárra tér vissza, ahol az általános biológia és általános állattan tanszékét töltötte be. 1945-ben elhagyja Erdélyt, visszatért Szegedre, ahol az orvosi karon az újonnan felállított biológiai tanszék tanára és a biológiai intézet vezetője volt 1952. május 20-án Budapesten bekövetkezett haláláig.

Gelei József nemcsak a sejttan, a különböző egysejtű állatok és a csalánozók (főként azok igen kezdetleges idegrendszerét), továbbá a mikrotechnika nemzetközi tekin-

télyű tudósa volt, hanem mint oktató és nevelő is kiemelkedő hatást gyakorolt tanítványaira nemcsak széles körű tudásával, hanem közvetlen, meleg emberségével is. Tagja volt a Magyar Tudományos Akadémiának. 1941–44 közti években, mint unitárius egyházi főgondnok, jelentős építő munkát végzett.

Kádár Zoltán

KITEKINTÉS

GÁLAEST volt a budapesti Operaházban, a hazánkban rendezett Kulturális Fórum tiszteletére. Köz tudott, hogy okt. 15-e óta Budapesten ülésezik a „helsinki határozatok” aláíró országok kulturális fóruma harminchárom európai és két amerikai ország képviselőinek részvételével. A magyar rendező bizottság ezzel a gálaesttel is a fórum alapgondolatát kívánta reprezentálni: Közelebb kerülni egymáshoz a népeknek, mert aki megszerette és tiszteli egy másik nép kultúráját, megtanulja tisztelni a kultúrát teremtő népet is. Népi műsorszámok, szülő éneklések és hangszeres előadások, kórusok villantották fel egy pillanatra országuk gazdag művészeti életét és ha az előadott mű klasszikus szerzőktől is származott, a felcsendülő áriák, az elhangzó zenedarabok és a felszálló kórusművek az előadó ország művészeti értékeiről tanúskodtak. És ez nem kis dolog! Különösen meghatározó volt a záróakkord, amikor a résztvevő művészeket mosolygó fiatal arcok köszöntötték gyönyörű virágcsokorral. Majd a megajándékozottak hatalmas tömege néma tiszteletadással köszöntötte a tapsoló közönséget. Lehet hogy romantikus az álom, de én hiszem, hogy a budapesti kulturális fórum olyan utat nyitott meg, amelynek a végén a némán tisztelő szereplőgárda, a tapsoló közönség egyetakarva elénekelte a béke és alkotás himnuszát.

A kulturális fórum másik jelentős rendezvénye volt a bélyegkiállítás, a Vigadó kiállítási termében. Úgynevezett tematikus kiállítás volt, csodálatosan kifejező, amikor az emberi szellemnek különleges alkotásai tizenöt-húsz ország bélyegéről pillantottak vissza ránk. Bár a bélyeg kiállítása, díszítőmotívumai jellemzők voltak a kibocsátó országra, a remekmű mégis egyetemes volt, az egész emberiségé. Jó elgondolkozni rajta.

Két új munkakezddésről is beszélhetünk egyházunk életében. A Teológiai Intézet másodikban nyitotta meg kapuit és most már két évfolyam hallgatói ismerkednek az unitárius hittan jellegzetes tanításával. A jövő reménységei ők, akik egykor tőlünk vesznek át Dávid Ferencnek és Válaszuti Györgynek

zászlóját és viszik tovább hitünk útját. Az évnyitó istentiszteleten Bencze Márton teológiai előadó imádkozott, Szász János intézeti igazgató prédikált és dr. Ferencz József püspök nyitotta meg ünnepélyesen az 1985–1986-os tanévet.

Ugyancsak októberben indult a budapesti Ifjúsági Bibliakör bibliaóra sorozata, amelynek keretében minden második hétfőn 6 órára összegyűl az érdeklődő ifjúság hitbeli problémáik megbeszélésére, áhítat tartására és vallásos témájú előadások meghallgatására. Más feladatkört is vállaltak. 1985. november 16-án ők rendezték a Dávid Ferenc ünnepségét.

Szörvényba utaztam autóbusszon, amikor a rádiókészüléken keresztül az ifjúság problémáit fejtegették. A családi kötelékek meglazulását, az utcára kerülő gyermekek problémáját, az állami nevelőintézet gyermekeinek útrahúzását vázolta az előadó, erről folyt a meghívottakkal a beszélgetés a stúdióban és rendkívül szomorú volt a kép, ami a beszélgetés során szemünk elé tárult. Én azt hiszem, ebben adminisztratív eszközökkel sokat és eredményest tenni szinte lehetetlen. Amíg tudomásul nem vesszük, hogy a társadalmi változások közepette is az ember érzéseiben, gondolkodásában, melegségigényében nem változik; amíg el nem fogadjuk, hogy a család vállalása közös áldozatvállalás, amely később százszorososan visszatérül, addig maradunk a mai helyzetben és gyermekeink nagy százaléka kerül az utcára, vagy jobb esetben állami gondozásba.

Újabban többször bukkan fel az orvoslással kapcsolatban ez a szó: preventív orvoslás. Nem gyógyítani kell a beteget, hanem megelőzni a betegséget. Valami ilyesféle preventív, tehát megelőző kúrát kellene kifejleszteni a családalapítással kapcsolatban is, amelyben kiépítenék a leendő szülők lelkiismereti felelősségérzetét, áldozatvállalását és még sok hasonló mást, ami a társadalmi élet legfontosabb közösségét, a családot összetartja. Nem jelentéktelen a szerepe ebben sem a hitnek, sem a szeretetnek. A családi élet gazdagításával és megerősítésével automatikusan csökkenne a szerencsétlen sorsú, sérült lelkű gyermekek száma.

Szász János

FELHÍVÁS

Kérjük olvasóinkat, hogy előfizetésüket 1986-ra újítsák meg. Aki a Posta által kiküldött nyugtát nem kapta meg, kérjük a lelkeszi hivatalokban fizesse be a 60,— Ft-os évi előfizetési díjat.

Kedves Barátom!

„Ismét közeledik az idő, amikor, remélhetőleg jó egészségben, újra találkozunk. Minél öregebbek leszünk, annál inkább vágyunk arra, hogy együtt legyünk a régi barátokkal, iskolatársakkal, és elbeszélgessünk a múltról és a jelenről. Így láttad ezt Te is, amikor összehívtad a misszhausz régi diákjait, mint ahogy Szabó Gabi nemrégiben levélben írta. Bárcsak köztetek lehettem volna! Gabi írta, hogy a fényképet magával vitte, és megmutatta. Hát ez is valami! Legközelebb azonban, ha hasonló találkozóra sor kerül, szeretnék személyesen is ott lenni.

...Hadd írjam le Neked az utóbbi évek legnagyobb élményét, melynek székegy és unitárius vonatkozása is van. Az antwerpeni Egészségügyi Kör minden év szeptemberében megrendezi az Antwerpeni Orvosi Napokat. Ezeket rendszeresen részt veszek. Az orvosi napoknak van kulturális programja is, melyekbe egy hangverseny mindig beletartozik. Abból az alkalomból, amelyről most írok, a jó hírű flamand zongoraművész, Francois Glorieux adott hangversenyt nagy létszámú hallgatóság, főleg orvosok, hozzátartozók és ismerőseik részére. A hangverseny első részének a végén a művész bejelentette, hogy, ha valaki a szünetben neki egy általa ismeretlen dallamnak a kottáját odaadja, a műsor második részében ehhez a dallamhoz variációkat fog improvizálni. Glorieux a szünetben ott állt a folyosón, és várta a jelentkezőket. Én is ezek közé tartoztam. Némi tolongás után odajutottam. Elmondtam neki, hogy nincs nálam kotta, nem is tudok hangjegyeket írni, de el fogok neki énekelni egy dallamot, és én meg vagyok győződve, hogy ő nyomban le tudja kottázni. Megtörtént az al-

ku, és én — a körülöttem állók nem kis meglepetésére — elkezdtem énekelni, ő meg szorgalmasan kottázott. Felcsendült ajkamon az „Este a székegyeknél” örökszép melódiája. „Hát ez bizony nagyon szép! Ki a szerzője?” — kérdezte. Megmondtam. „Nagyon szeretem Bartókot, de ezt a szerzeményét nem ismerem” — mondta mosolygó szemmel. Az előadás második részét azzal kezdte, hogy a szünetben tizenöt melódiát kapott, s mivel az improvizáció olyan sokáig tartana, hogy még 2—3 órát ott kellene ülnünk, kiválasztott ezek közül hármat, és a három közül is azzal kezdte, amelyet egy itt ülő székegy orvos énekelte el neki a szünetben a folyosón, mert ez áll szívéhez a legközelebb. Megmondtam a szerző nevét és a zenemű címét is. Következett az improvizáció, amely kísértetiesen hasonlított az eredetire, bár volt elég eltérés a kettő között ahhoz, hogy azonnal lássuk a különbséget. Eredeti improvizáció volt? Vagy mégiscsak ismerte a dallamot? Vagy eszébe jutott, mialatt játszott? Sohasem fogom megtudni. A közönség tapsviharban tört ki. Én pedig boldog voltam. Nagyon boldog. Az Antwerpeni Egészségügyi Kör kulturális rendezvényeinek keretében először csendültek fel egy Bartók-mű dallamai. A hangverseny után sokan jöttek hozzám a folyosón, ismerősök és ismeretlenek, hogy az „Este a Székegyeknél” dallamát megköszönjék.

Arra kérlek, meséld el ezt az igaz történetet Bartók főgondnok úrnak, és ha arra is érdemesnek találod, jelentesd meg az Unitárius Élet hasábjain.

Íme, kedves Tibor, az Unitárius Élet szívesen adott helyet a Te szép és nem mindennapi levelednek.

Bencze Márton

Gondolatok a könyvhét kapcsán

A magyar unitáriusság kultúrát ismerő és szerető rétege nyilván büszkélkedhet néhány igen jeles személlyel, akik a magyar szellemi életet gyarapították.

Napjainkban — éppen a könyvhét kapcsán — érdemes odafigyelni Ószabó István fiatal költőre. Debrecenben él, római katolikus háttérből tudatosan lép az unitarizmus oldalára. A Kozmosz sorozatban A toronykalapos fiú címmel jelenik meg első önálló kötete. Az idei könyvhéten megjelent második kötete, mely A VAK GÉNIUSZ címet viseli. Ebben már ott találjuk az unitárius szellemű, fogantatású verseit is. Kettőből érdemes idézni:

„Ez a halhatatlanság! / Az Élet / Régi óraszerkezet / emléke az időben. / Ember s a látható világ /

emléke bennem. / A kozmikus egység / föltárlukozása. / A Génusz Diadala.” (A Vak Génusz.)

„Világosság nekem öltözetem, / Lássátok meg — ez a Világ / szépsége.” (A mindenség zsoltára.)

Az egyház megújulásának feltételei között ott szerepel az új korok új énekanyagigénye. Az ifjúság (erre a világ sok egyházában élő példa van) sokszor magának ír éneket, mert a tradíció által megőrzött énekek csak részben elégítik ki lelki igényét.

Érdemes odafigyelni hát azokra — köztük Ószabóra is —, akik a jövő egyházának letéteményesei. Vele együtt vannak még néhányan, akik univerzalista-unitárius gondolkodásúak, és a költészet berkeiben is járatosak.

A könyvhét gondolatokat adott egy kötet kapcsán, hogy a halló füleknek és az érző szíveknek továbbadjam.

— beregi —

Egy fiatal erdélyi tudományos kutató, dr. Gaal György hívta fel a figyelmemet a következőkre.

Megemlítette, hogy Kempelen Béla „Magyar Nemes Családok, Bp. 1911, II. kötet, 332. lapján három erdélyi nemes Boncza családot említ, de egyikről sem ad közelebbi ismertetést.

Az egyik régi erdélyi latin nyelvű naptárban — Novum et vetus Calendarium ad annum vulgare MDCCCXLV (1845) — függelékében Küküllő megyéről írva — a Procuratores — ügyvédek — közt említi Alexius Bontza de Deésfalva-t, Aranyos széknél Samuel Bontza de Deésfalva, mint Ordinarius Notarium — megyei jegyzőt — és Georgius Bontza-t, mint procuratort.

Köztük említik Boncza Eleket, Miklós édesapját, akiről Csinszka, mint dicsőszenzmártoni jogvégezett emberről írt, Sámuel és Gergelyt, akik ugyanezen feljegyzés szerint Elek testvérei voltak, csak az az adata nem egyezik Csinszka feljegyzésével, hogy Sámuel unitárius pap volt.

1848-ban, a néhány évvel korábban latinul kiadott naptár már magyarul jelen meg „Új és ó Naptár... 1848 Szökő Évre Erdély Nagyjefelemeség Használatára”. Ebben a kiadásban is szerepel a fentebb említett három Bontza: Elek, mint Küküllő megyei ügyvéd, Bontza György Aranyosszéken ügyvéd és Bontza Sámuel, mint megyei főjegyző (!).

Most keresem, hogy e naptár megjelent-e 1849-ben vagy a következő években, és ott ki és milyen beosztásban szerepel a fentebb említett három Boncza testvér közül, akik közül Elek — Miklós apja — az 1848/49-es szabadságharc idején — Csinszka naplója szerint — életét vesztette feleségével, Nagy Jozefával együtt.

Új erdélyi adat szerint Boncza Miklós az 1862/63. tanévben a tor-dai unitárius gimnázium tanulója volt.

— fj —

TORZÓK

ILLES ENDRE a Népszabadság egyik vasárnapi számában „Torzók” címen egész oldalas cikkben írói portrékat villant fel a kortárs élelátásával. Többek között az erdélyi, Kolozsváron élt Nagy Istvánról emlékezik meg. Az érdekes fogalmazású írásból idézzük: „Erdély nem a történelmi múlt látványával telíti őt, hanem az alakuló történelem megoldandó szocialista problémáival. Erdélyi unitárius vér, mely két évtizedig egy üldözött felekezetben forrt tovább a földalatti munkásmozgalomban...”

(Zoltán Gyula közlése)

Negyven éve halt meg Bartók Béla

A hírközlés 1945 szeptemberében még nagyon akadozott, a magyar nép mégis gyorsan értesült arról, hogy az Óceán túlsó partján elhunyt Bartók Béla. Alig huszonnégy óra kellett, hogy a gyászhiért az egész ország megtudja. A minden napok gondjai igen súlyosan neheztek az emberekre, s viszonylag kevesen értelmezték a szomorú eseményt úgy, mint a nemzeti tragédia egyik utolsó jelenetét: annyi szerencsétlenség, annyi magyar pusztulása után még egy halál, a kor legnagyobb magyarjé.

Mert annak tarthatjuk. Ki tudott annyira igaz ember, igaz magyar maradni, mint ő, azokban a hitványtárgyat termő időkben?

A magyar progresszió, bár maga is kénytelen volt a rombadőlt ország hétköznapi gondjaival viaskodni, felfogta, értette, mit jelent a halálhír: egy nagy fegyvertárs elvesztését nagy eszmei és társadalmi harcok idején. Egy héttel a halálhír után, 1945. október 3-án, a Magyar Kommunista Párt hangversenyt rendezett Bartók emlékére a Zeneakadémián. Javarészt egyszerű emberek, diákokból állt a közönség. A gyász döbönt némasága sűrűsödött a nézőtérben, amikor Basilides Mária énekelt: „Elmegyek, elmegyek, hosszú útra megyek...” Akkor ez a népdal már szinte Bartók sorsszimbóluma volt. Elment, hosszú útra, amelyről élve nem jöhetett vissza többé.

Dalokkal, zongoradarabokkal folytatódott a hangverseny; a szünet után vonult be a pódiumra a zenekar, hogy az elhunyt mester egyik nagyzenekari művét előadja. A gyász töretlen és ünnepélyes volt, akkor még ismerték a tapstiltalmat.

Negyven év telt el azóta. Bartók földi maradványai Amerikában maradtak, de a Bartók-génusz új pályát futott be Magyarországon, ragyogóbbat, mint életében. Születésének centenáriuma (1981) a nemzeti kegyelet éve volt. Halálának negyvenedik évfordulója is megérdemel egy pillanatnyi csendes emlékeztetést.

Dr. Bán Ervin

KERESZTÉNY MAGVETŐ

Az 1984. évi 4. és az 1985. évi első számot a napokban hozta meg a posta. Az előbbiben olvastuk dr. Kathon Géza „Az 1571 februárjában tartott állítólagos harmadik gyulafehérvári hitvitát és a patrotheosztan”; Gündisch Gusztáv „Adalék Jacobus Palaeologus erdélyi tartózkodásához”; Péterffy Gyula „Orbán Balázs alapítványa” és Simén Domokos „Adalékok az ádamosi egy-

házköztség történetéhez” c. tanulmányait.

Néhai Gellér Imre *A prédikáció célkitűzése* című tanulmányának legfontosabb megállapításait lapunk következő számában közöljük.

Az idei első számban jelent meg Szabó Sámuel „Történelmi sorok a brassói székeszék unitárius egyházközsegről” című részletes írása.

Mindkét számban erdélyi lelkészek prédikációiból olvastunk gazdag válogatást.

Az Egyházi Élet — Hírek rovatban — beszámolót olvastunk többek között az 1984. dec. 1–2. napjain lelkészavatással egybekötött Tordán tartott zsinatról, melyről már korábban is megemlékeztünk. A beszámoló közli a főtanácsi tagok névsorát. A világi részről megválasztottak között örömmel olvastuk, a főtanács tagjai közé megválasztott nők névsorát: Asztalos Zoltánné sz. Mikó Klára, dr. Nagy Jenőné sz. Murvai Júlia (azóta elhalálozott), dr. Albert Zsigmondné sz. Pázsint Éva, Szabó Zoltánné sz. Kovács Anikó, Kelemen Imréné sz. Bedő Boriska, Kolumbán Katalin, Balázs Péterné sz. Körössi Ibolya.

Az említett zsinat a következő 11 lelkészt szentelte fel: Balázs Sándor, Szén Sándor Attila, Sándor Bontond Alpár, Péterfi Sándor, Varga Sándor Zoltán, Kis Alpár Kálmán, Várady Zoltán, Szász Ferenc, Buzogány Sándor, Balázs Tamás és Rűsz Domokos, akik azóta már különböző erdélyi unitárius gyülekezetekben teljesítenek lelkészi szolgálatot.

Egyházi békemunkások határmenti találkozója

A KBK ausztriai és magyarországi csoportjának határmenti találkozója 1985. okt. 11–12-én került sor Győrben. A találkozót az Egyházközi Békebizottság és az OBT Katolikus Békebizottsága közösen rendezte. Bíró Imre kanonok, a Katolikus Békebizottság főtitkára köszöntötte a résztvevőket és kifejezte örömét, hogy a találkozóra ezúttal Magyarországon került sor.

Az osztrák delegáció tagja, Adalbert Krims újságíró, a békemozgalom időszerű kérdéseiről szólt. Elemmezte a nemzetközi politikai helyzetet, levonta az ebből adódó konzekvenciákat, végül pedig a békeakarat erősítéséről, nemzetközi összefogás szükségességéről beszélt.

Dr. Aranyos Zoltán, az Egyházközi Békebizottság főtitkára, kifejezte, hogy a nemzetközi politikai helyzetet tekintve most remélhetőleg egy emelkedő fázis alján vagyunk. Részletesen szólt a november 19-i genfi találkozó előzményeiről, az új szovjet javaslatokról. Kijelentette: legfontosabb feladatunk, hogy az enyhülési folyamatot az egyházak minden erővel támogassák, használják fel nemzetközi kapcsolataikat az e téren elérendő siker érdekében.

Kovács Attila és dr. Pataky Kornél megyéspüspök köszöntötte a résztvevőket és támogatásáról biztosította a célkitűzéseket.

A tanácskozás résztvevői kifejezték szándékukat, hogy az osztrák–magyar béketalálkozókat a jövőben is folytatni kívánják.

Egyházunkat a találkozón Huszti János képviselte

KEREKES GÁSPÁR

Múlt számunkban már röviden hírt adtunk arról, hogy Kerekes Gáspár tragikus baleset következtében elhunyt. Hamvait szept. 28-án helyezték el, óriási részvét mellett a balatonalmádi kertben felállított családi sírboltba. Kerekes Gáspár bár katolikus volt, áldozatos szívvel fordult az unitárius egyház felé, unitárius hitéletet élt, s Nagy Ignác utcai templomunkban többször vett úrvacsorát.

Összinté együttérzéssel fordulunk özvegye, Gácsér Ilona, nevelt leánya, Orbókné Szent-Iványi Ilona lelkész-nő és az egész család felé.

Szász János

Évfordulók

című szó alatt emlékeztünk meg lapunk múlt számában Filep Imre és Pethő István halálának 15. és 10. éves évfordulóiról. Ide kívánczik egyházi életünkben még egy szomorú, bár rövidebb időről való megemlékezés.

A budapesti gyülekezet, de egyben egész egyházunk tisztelt és szeretett kántora, a tiszteletes címmel és palástviselési joggal felruházott Nagy Sándor immáron öt esztendeje hagyta árván azt a hangszert, melynek segítségével évtizedeken át vezette a Nagy Ignác utcai templomban imádkozó és éneklő unitárius gyülekezetet.

A Nemzetközi Katolikus Sajtószövetség

Az UCIP vezetősége és az osztrák katolikus publicisták küldöttsége okt. 18–20. között látogatást tett hazánkban. Hans Sassmann UCIP-elnök, a római katolikus hittudományi akadémia dísztermében előadást tartott „A katolikus sajtó a Zsinat után” címmel.

Sassmann elnök előadásában külön köszöntötte a fennállásának 40. évfordulóját ünneplő Új Ember katolikus hetilapot.

Mi is szeretettel üdvözljük a jubiláló egyházi lapot és szerkesztőjét, Magyar Ferencet.

UNITÁRIUS ÉLET

Lapunk fenntartási költségeire legutóbbi számunk megjelenése óta a következők támogatták egyházi kiadványunkat:

1000 Ft-ot küldött Svájcban Deák Ferenc, 1000 Ft-ot adományozott Barabás Gábor és neje, váratlanul fiatalon elhalt fiuk emlékére.

Az alábbiakban felsorolt unitárius testvéreink — anyagi tehetségük szerint — 500 Ft-nál kisebb összegekkel támogatták lapunk nemes céljait: Emmerthné sz. Ferencz Magda, dr. Emmerth Imre, dr. Lőrincz József, Schmidt Józsefné, Sárkány Kálmán, Orbók Endréné.

Köszönjük az adományokat.

Külföldön élő olvasóinkat arra kérjük, hogy az év fordulóján ne felejtkezzenek el arról, hogy lapunk nyomdai és postai költségei az elmúlt hónapok rendjén is emelkedtek. A jövőben az Unitárius Életet csak azoknak tudjuk külföldre rendszeresen továbbra is küldeni, akik anyagilag, úgy mint sokan eddig is tették, rendszeresen támogatnak. Előre is köszönjük a megértést. Az adomány átutalható bank útján, csekk megküldésével, vagy nemzetközi pénzesutalványon szerkesztőségünk címére.

Boldog karácsonyt és áldott új esztendőt kívánunk belföldön és külföldön élő olvasóinknak.

SZERKESZTŐSÉG

Prágai barátainknál

Október elején kis unitárius társasággal a csehek szép fővárosában, az „Arany-Prágá”-ban jártunk.

Az óváros egy kedves, kanyargós utcájában a Karlova 8. sz. alatt, egy kétemeletes műemlékházban találtunk rá a cseh unitáriusok székházára és templomára.

Dr. Dusan Kafka, szuperintendens meleg szívvel fogadott bennünket.

Az okt. 13-i istentiszteleten angolul köszöntöttem a gyülekezetet, beszéltem egyházunk életéről, az ifjúsági munkáról.

Szavaimat az újonnan beiktatott, fiatal lelkész Prokop Lebl köszönte meg, s a maga és egyháza nevében szívélyes üdvözlését küldi magyar unitárius testvéreinknek.

A templomtermet hétközben kiadják a Színiakadémiának, ahol a végzős növendékek tartják előadásait. Így a templomsorok nézőtérre vannak kialakítva.

Bár előző este a beszélgetés során dr. Kafka elnézést kért, hogy egy átlag őszi vasárnap nem lesznek sokan a templomban, másnap meglepődve láttam a szószékről, hogy a száz fős nézőtér tele van. És ami még nagyobb örömmre szolgált, a hívek fele negyven év alatti volt.

Köszönjük a testvéri fogadtatást, a kedves együttléteket!

Sz. I.

Unitárius tudományos napok Hamburgban

A német unitáriusok szövetsége és a hamburgi egyetem közös rendezésében 1985. június 13–14-én nemzetközi eszmétörténeti konferenciát rendeztek Hamburgban. Az „Unitarizmus hatása az európai-amerikai eszmétörténetre” címmel megrendezett tanácskozáson a vendéglátó német szakembereken kívül amerikai, magyar és holland tudósok előadásai hangzottak el. A konferencia bővelkedett magyar vonatkozásokban. G. H. Williams a lengyel és erdélyi antitrinitarizmus kapcsolataival foglalkozott érdekes előadásában. Ezt további adatokkal gazdagította Keserű Bálint, aki az erdélyi unitarizmus 16–17. századi fejlődéséről beszélt. Erdei Klára egy magyar nyelvű korabeli vitairatot mutatott be. Aart de Groot a szocinianizmus hollandiai hatásairól tartott előadást, és ehhez csatlakozott Paul Wrzecionko értekezése a lengyel szocinianizmus és a német teológiai felvilágosodás kapcsolatairól. Dán Róbert a 16. századi antitrinitárius eszmétörténet középkori héber forrásait mutatta be. A konferenciát Werner Erdtnek a tervezett Bibliotheca (anti) — sociniana című munkaprogramjának bemutatása zárta. Wolfgang Deppert az unitarizmus filozófiai mondanivalójának értékelésével összegezte a konferencia előadásait. A nemzetközi érdeklődésű tanácskozással a 16–17. századi antitrinitarizmus története számos új forrással és megfigyeléssel gazdagodott. Nem kisebb jelentőségű az a tény is, hogy az 1979-ben az MTA reneszánsz kutatócsoport által szervezett Dávid Ferenc konferenciát követően immár nemcsak Lengyelországban és Hollandiában, de az NSZK-ban is megindul a rendszeres tudományos kutatás ezen a területen is, melynek kiemelkedő mérföldköve volt a jól szervezett és a közönség érdeklődésével kísért hamburgi konferencia.

Dán Róbert

Magyar egyházi küldöttség Kínában

Dr. Tóth Károly püspöknek, a Keresztyén Békekonferencia elnökének vezetésével október 4–17. között ökumenikus összetételű magyar egyházi küldöttség tett látogatást Kínában, dr. K. H. Ting püspöknek, a Kínai Keresztyén Egyházak Tanácsa elnökének meghívására. A kínai egyházi vezető és munkatársai legutóbb 1984-ben jártak hazánkban.

A magyar küldöttség tagjai a következők: dr. Nagy Gyula evangélikus püspök, Viczián János, a Magyarországi Baptista Egyház elnöke és Komlós Attila, a Reformátusok Lapja felelős szerkesztője.

Békekonferencia Bukarestben

A romániai összes egyházak szept. 16–18. napjain az ország fővárosának egyik új szállodájában rendezték meg békekonferenciájukat Justin pátriárka elnöklete alatt. A teológiai fakultás épülete átépítés alatt áll, korábban ott rendezték a hasonló összejöveteleket.

A konferencia bevezető előadását dr. Nicolae Corneanu bánati metropolita tartotta „A béke ma a mi földünk életét jelenti” címmel.

A külföldi felszólalók között volt Diether Gehrman, az IARF főtítkára, aki a konferenciát megelőző vasárnapon Budapesten templomunkban szolgált. A Lutheránus Világszövetség nevében dr. Káldy Zoltán, a szövetség elnöke, budapesti püspök szólalt fel, aki a látogatást felhasználva, a bukaresti román és magyar ajkú evangélikusok templomában is prédikált.

A romániai unitárius egyház nevében dr. Kovács Lajos püspök beszélt, aki népes küldöttség élén vett részt a békéért tartott konferencián, melyen mintegy 400 személyiség találkozott.

KOSZORÚZÁS

Halottak napja tájékán a budapesti és környékbeli különböző temetőkben visszatérőleg elhelyezett közel negyven koszorú a tisztelet és megbecsülés érzését juttatja kifejezésre azokkal szemben, akik egykoron Unitárius Egyházunk életében, mint lelkészek vagy világi előljárók az átlagnál jelentősebb mértékben szolgáltak.

Az egyetemes egyház és a budapesti egyházközösség ez évben is közösen helyezte el a megemlékezés koszorúit azokon a sírokon, melyekben olyanok pihennek, akiknek egykori munkássága ma is példaadással szolgál a presbiterek és egyházi tanácsosok, valamint a palástot viselők számára.

Időről időre a vidéki neves halottak sírját is felkeressük, az idén okt. 30-án a monori temetőben néhai dr. Lázár János sírjára helyeztük el a megemlékezés virágait.

Úgy érezzük, hogy ezek az évenként elhelyezett koszorúk a múlt megbecsülése mellett egyházunk jövőjét is építik.

DÁVID FERENC

Ünnepélyt tartottunk a Hőgyes Endre utcai gyülekezeti teremben, nov. 16-án. A műsorban a budapesti unitárius fiatalok emlékeztek meg egyházalapító püspökünkről. Az összeállítás Orbókné Szent-Iványi Ilona készítette.

IDÉZETEK

Az Egyesült Államokban megjelenő „CLF News Bulletin” című újság 1983. októberi számában érdekes idézeteket olvashatunk ismert szerzőktől. Mindhárman a „szépség” fogalmával kapcsolatban fejtik ki véleményüket.

John Galsworthy a következőképpen ír:

„A szépség mást jelent egyikünknek és talán egészen mást másunknak. Mégis, amikor olyasmit látunk, hallunk, vagy olyasmiről olvasunk, ami mindnyájunk számára gyönyörű, minden esetben ugyanolyan jellegű, sőt mélységű érzést élünk át.

Ezernyi látvány, hangzás, vagy szó van, mely felidézheti bennünk a szépség érzetét.

Egy kórusban daloló fiú hangja, egy iramló hajó, egy nyíló virág, egy éjszakai város, a feketeterít hangja, egy szerelmes vers, egy levél árnyéka, egy gyermek bája, a csillagos ég, egy székesegyház, egy tavaszi almafa, egy telivér ló, egy hullámozó folyó vagy akár a félhold.

Mindezek esőcseppek gyanánt mentik meg az emberi lelket a halál szárazságától. Talán nem is gondolunk ezekre a csendesen átélte felidőzésekre, melyeket az állandóan jelenlevő szépségek közül választunk ki. Ugyancsak meglepődnénk, ha felfognánk, hogy öntudatlanul is mennyi szépséget raktározunk el magunkban és mennyit veszítene ízéből életünk, ha ezek nem volnának.

A szépség mosoly a föld arcán, mely mindenki számára érzékelhető, csak szem kell a meglátásához és akarat a megértéséhez.”

Egy másik rövid írás Ralph Waldo Emerson idézi.

„Várom az órát, mikor az a bizonyos legfőbb Szépség — mely azoknak a keleti és főleg zsidó embereknek a lelkét elbűvölte, és ajkukon volt minden időkben — Nyugaton is szólni fog. A zsidó és görög szent íráskor halhatatlan mondatai milliók számára jelentettek és jelentenek ma is lelki táplálékot. Ezeknek az írásoknak azonban nincs epikai teljességük. Töredékes formájukban nem mutatják igazi értéküket az ész számára.

Az új oktatót várom, aki folytatja és megvilágítja ezeket a ragyogó törvényeket, aki látja majd ezek teljes értelmét és kegyelmét, aki a lélek tükröként fedezi fel a világot, aki észreveszi, hogy a gravitáció törvénye azonos a szív tisztaságával, és megmutatja, hogy a Kötelesség, a Szükség egy a Tudománnyal, a Szépséggel és az Örömmel.”

Az újság harmadik — Szépséggel foglalkozó — cikke Albert Einstein néhány sorát idézi.

„A Misztikum léte a leggyönyörűbb dolog, amit megtapasztalhatunk. Ez minden igaz művészet és tudomány alapja. Akinek ez az érzés idegen, aki nem tud eltűnődni és tisztelettel megállni, annak szemei zárva vannak.

Az életnek ez a belső titokzatos-sága a félelemmel együtt vezetett a vallásosság kialakulásához. Azt tudni, hogy a számunkra felderíthetetlen dolgok léteznek, bizonyítja a legmélyebb bölcsesség és a legsugárzóbb szépség létét, amit tompa képességünk csak legprimitívebb formájában fog fel. Ez a tudás, ez az érzés az igazi vallásosság lényege.

Ebben, és csak ebben az értelemben magam is a buzgó vallásos emberek sorába tartozom.”

— k — a

GYÖKEREK ÉS TÁVLATOK

címen jelent meg a KBK kiadásában dr. Tóth Károly dunamelléki református püspöknek, a KBK újraszerveztet elnökének 548 oldalas kötet, mely előadásait, igehirdetéseit és cikkeket tartalmazza.

Örömmel olvassuk a lelkipásztor hitből fakadó megnyilatkozásait és a béke ügyéért fáradozó püspök és nemzetközi egyházi vezetőnek gondolatait, útmutatásait.

A nagyobb terjedelemmel rendelkező egyházi sajtó és — reméljük — a világi is bővebben fogja méltatni.

A kötet olvasását elsősorban lelkészeink figyelmébe ajánljuk.

Segítség a Jehova Tanúi hálójába került lelkeknek

A Német Demokratikus Köztársaságban 25 éve működik egy egyházi tanulmányi munkacsoport, amelyik azt a célt tűzte ki maga elé, hogy segítsen a Jehova Tanúinak hálójába került és onnan szabadulni akaró embereknek. A munkaközösség neve: „Keresztény Felelősség”. A munkacsoport ugyanezen a címen havi folyóiratot jelentet meg. A 25 éves jubileum alkalmából kiadott ünnepi számban a folyóirat ismerteti a 25 éves munkát, és felsorolja azokat a főbb területeket, amelyeken az „Örtorony Társaság” téves útra vezeti és a legtöbb esetben emberségüktől is megfosztja a hatalmába kerített embereket, akik eredetileg a hit igaz útját keresték. (EVANGÉLIKUS ÉLET)

Bajor János lelkész és a kocsordi templomfelújítási ünnepélyen konfirmált fiatalok egy része. Az ünnepélyen két beregi fiatal gitárral szerepelt

Az 1985. évi Ifjúsági Konferencia résztvevőinek egy része a pestlőrinci templom székelykapus bejárata előtt. A Szent-Iványi Iona kezében tartott fehér zászlót az IARF küldte, melyet a mellette álló Monique van Zoest adott át. Az elhalványult felirat a nemzetközi unitárius címet ábrázolja

A közelmúltban manchesteri teológus társam, Jan Gilpin és felesége, Sandra meghívására egy hónapot töltöttem Észak-Írországban a Non-Subscribing Presbyterian of Northern Ireland hívei között.

Nem érdektelen talán, ha vázlatosan foglalkozunk múltjukkal, jelenükkel, teológiai álláspontjukkal.

Az észak-ír unitárius mozgalom sajátos történelmi adottságok között járt és jár. Ezért van az, hogy — amint A. J. Long professzor megállapította — a kezdetben erős unitárius princípiumokat lassan felváltotta a presbiteriánus jelleg.

Történelmi gyökereik 1642-ig nyúlnak vissza. Az erős kálvinista hagyományokat hordozó Ír Presbiteriánus Egyház 1721-ben, évi közgyűlésén a Westminsteri Hitvallás aláírására készítette lelkészeit. Azokat, akik megtagadták a Hitvallás aláírását „alá nem írók”-nak nevezték. 1726-ban a Zsinat 17 lelkészt és gyülekezeteiket kizárta a Presbiteriánus Egyházból. Ők alapították meg az észak-ír unitárius közösséget, „Antirim-i Alá nem író Presbitérium” néven.

Az évek során több új gyülekezet alakult. 1910-ben pedig megalakult az írországi unitárius egyház, „Alá nem író Presbiteriánusok” néven.

Az egyháznak ma 34 egyházközsége és 3 egyházköze van. 1928-ban csatlakoztak az angol unitárius és szabadelvű keresztényekhez. Egyházi folyóiratuk havonta jelenik meg.

Teológiai alapállásuk sokkal merevebb, mint az angol unitáriusoké. A Bibliát a keresztény hit és életvitel szabályának fogadják el. Vallják, hogy minden keresztény elidegeníthetetlen joga, hogy önmaga keresse az isteni igazságokat, és azokról szabadon véleményt nyilvánítson. Vallják, hogy a vallási tudás terjedésének lényeges tartozéka az egyéni ítélet, a szabad vizsgálódás és a megbeszélés. Princi-piumnak tekintik Jézus kettős szeretetparancsát, tiltakoznak minden olyan törekvés ellen, amely uniformizálni akarja a hitet. Az egység útját a jóság útjában látják.

Több templomot volt alkalmam meglátogatni, melyeket az egyszerűség, de igényesség jellemez. Templomaikat jó karban tartják. A hívek templomlátogatók és áldozatkészek. A vasárnapi templomlátogatás aránya 65—70%. Az istentisztelet elengedhetetlen része az éneklés és az orgonajáték. Az istentiszteletek során egységes liturgiát követnek, melyhez a hívek szigorúan ragaszkodnak. Tölem is elvárták ennek pontos követését, amikor a belfasti First Presbyterian Church-ben prédikáltam.

Az egyházi vezetésben a patriarchális jelleg dominál, általában. Egyetlen női lelkészük van. A teológusok oktatása az angliai unitárius főiskolákon történik, újabban Manchesterben. Jelenleg két teológiai hallgatójuk van.

A hitoktatásra nagy súlyt helyeznek. A „Sunday School”-ok jól szervezettek, és módszereik megragadnak. Habár kimondott konfirmálás nincs, de kátéjuk kérdés-felelet formájában vallási ismereteket nyújt.

A keresztelezés, esketés, temetés általában a mi szokásaink szerint történik.

Említést érdemel, hogy a független ír államban levő dublini gyülekezet neve unitárius. (És nem presbiteriánus. Szerk.) Angol unitárius mintára az istentiszteletet követő kávé, vagy tea jó alkalom a beszélgetésre, ismerkedésre, az egymás felé történő „lelki lépések” megtételére. Ezt Északon nem gyakorolják.

Itt is köszönetet kell mondanom Jan és Sandra Gilpinnek, akiknek áldozatkészsége, szíveslátása nélkül nem részesülhettem volna ebben az élményben.

Egyik este, amint a családi fényképeket nézegettük, nem kis meglepetésemre, fedeztem fel az egyiken Sandra mellett az Unitárius Élet felőlős szerkesztő-helyettesét, Ilonát, amint „jóízűen” beszélgetnek Tokióban. Pillanatnyi meglepetésemet megnyugvás váltotta fel: tudtam, éreztem, én is jó helyen járok... Unitarian College

Manchester

Rezi Elek

Historia reformationis polonicae

Lubieniecki 1685-ben Amsterdam-ban jelentette meg jelentős egyháztörténelmi munkáját a lengyel reformáció történetéről. E jelentős munkában a szerző külön fejezetet szentelt az erdélyi reformációnak és több alkalommal megemlékezett Dávid Ferenc munkásságáról.

Az 1979. évi MTA által rendezett siklósi antitrinitárius konferencián részt vett és előadást is tartott dr. George H. WILLIAMS, a Harvard Egyetem teológiai fakultásának ma már emeritus professzora angolra lefordította ezt a munkát és az előreláthatólag a jövő évben az olvasók kezébe kerül.

A jeles szerző képekkel is illusztrálni akarja az angol nyelvű kiadást, és az erdélyi fejezethez képek küldését kérte püspökünktől, és kérdéseket tett fel egyes birtokában levő képekre vonatkozóan. Örömmel tettünk eleget a kívánságnak, s így csekély részünk lehet e jelentős munka érdekesebbé tételében.

Williams professzorral júniusban csak telefonon tudtam beszélni, mert éppen indult a Hamburgban tartott antitrinitárius ülésre, ahol újra találkozott dr. Dán Róbert professzorral, a siklósi szimpozion egykori titkárával.

F. J.

140 éves a frankfurti unitárius gyülekezet

1985 augusztusában ünnepelte a frankfurti unitárius gyülekezet — Unitarische Freie Religionsgemeinschaft — fennállása 140. évfordulóját. Hessen tartomány szabadelvű gyülekezeteinek elnöke, Hans Obel nyitotta meg az üdvözléseket, majd a hesseni tartományi kultuszminiszter, Karl Schneider köszöntötte az ünneplő gyülekezetet.

Lapjukban az Unitarisches Mitteilungsblatt idei okt.—nov. számában dr. Manual Tögel Goethe gondolataira alapozott tanulmányában értékelte az elmúlt közel másfélszáz esztendő jelentőségét.

Az ünneplő gyülekezetet, ahol 1982-ben magyar nyelvű istentiszteletet is tartottunk, püspökünk köszöntötte levélben.

Hírek

Köpeczi Béla művelődésügyi miniszter, aki egyben a Fórumon részt vevő hazai küldöttség vezetője, okt. 9-ére találkozóhoz hívta meg a magyarországi egyházak képviselőit, és ismertette a Budapesten okt. 15-én megnyíló jelentős nemzetközi találkozó munkaprogramját. A helsinki konferencia után tíz évvel tehát hazánkat érte a megtiszteltetés, hogy e fórum vendéglátója lehet.

Gyarmathy Gergely székelykeresztúri öregdiák fiát, Gyarmathy Zsolt gyulai tanárt, az alkotmány ünnepe alkalmából, a Művelődési Miniszter a „Nép-köztársaság Kultúráért” kitüntetésben részesítette.

Szeretettel gratulálunk a szép eredményhez!

Miklós Imre államtitkár, az Allami Egyházügyi Hivatal elnöke és kísérete látogatást tett Kínában, az ottani állami egyházügyi hivatal elnökének meghívására.

A budapesti Dávid Ferenc utca 2. számú házában elhelyezett Dávid Ferenc emléktáblát a november 17-i istentisztelet után egyházunk és egyházközségünk képviselői megkoszorúzták. Ez az emléktábla, melyet Budapest fővárosa az 1979. évi jubileumi esztendőben helyezett el, az arra járóknak hirdeti egyházunk alapítójának emlékeztét.

Egyházi Képviselő Tanácsunk legutóbbi ülésén örömmel vette tudomásul a kocsordi templom renoválásának elkészültéről és felszenteléséről szóló jelentést. A pestiőrinci templom renoválási munkálatai lapunk megjelenésének időpontjában már remélhetőleg befejezést nyertek.

A Chicagóban működő Meadville-Lombard Unitárius Teológiai Fakultás 1986. január 1-től féléves ösztöndíjat szavazott meg Szent-Iványi Ilona lelkésznek és férjére, Orbók Attila teológiai hallgató részére. Reméljük, hogy mindketten eredményesen fogják felhasználni a rendelkezésükre álló tanulmányi és kutatási időt. Dr. Gene Reeves dékán és munkatársai jóindulattal támogatását e helyről is megköszönjük.

A reformáció elindulására emlékezve, az Ökumenikus Tanács a Kálvin téri református templomban rendezte meg okt. 27-én du. ünnepélyét, melyen egyházunkat Szász János teológiai igazgató képviselte.

Dr. Mezey Gy. Loránd ref. lelkész, kutató professzor, okt. 17-én hosszú szenvedés után elhunyt. Több alkalommal szolgált gyülekezeti összejöveteleinkben is. Családja gyászában igaz lélekkel

osztozunk. Temetésén egyházunkat Huszti János püspökhelyettes képviselte.

A Hazafias Népfőnt dec. 13-15-i kongresszusáról korai lapzártai miatt beszámolót adni nem tudtunk.

A Pázmány Péter által 350 évvel ezelőtt alapított nagyszombati teológiai fakultásra emlékezve, a budapesti Pázmány Péter római katolikus teológiai fakultás okt. 2-án jubileumi ünnepséget rendezett, melyen püspökünk külföldi útja miatt nem tudott részt venni. Az ünnepi főiskolát szeretettel köszöntjük. Pázmány Péter tanítását nekünk is sokat jelentenek.

„Maradjanak meg az unitárius otthonok” c. egyik kedves atyánk fia beadványt nyújtott be szerkesztőségünkbe. Ennek lényege, hogy segítsük unitárius ifjainkat, ifjú házaspárainkat lakásgondjainak megoldásában. Ha van olyan idős, egyedülálló testvérünk, aki kész segíteni, kérjük, jelentkezzen szerkesztőségünkkel.

Külföldi hírek

Perez de Cuellar, az ENSZ főtitkára, a nyár folyamán látogatást tett Japánban. E látogatás alkalmával dr. Nykkyo Niwano, a Rissio Kosei kai elnöke találkozott vele, és beszélgetést folytattak az egyházi szervezetek békemunkájáról.

Kövendré, a nyugalomba vonult Kiss Zoltán helyébe, Székely Miklós került, aki eddig a csegezi gyülekezetben szolgált, és helyettesítette a külföldi tanulmányúton járt Rezi Elek bágyoni lelkész is.

A brassói gyülekezet jubileumi ünnepségén okt. 13-án dr. Kovács Lajos püspök prédikált, akinek édesapja volt a tulajdonképpeni megalapozója a gyülekezeti élet kibontakozásának.

A romániai unitárius egyház évi főtanácsai ülését Kolozsvárott tartotta nov. 30-án és dec. 1-jén.

Szathmáry Géza ny. kedeli lelkész, 1983. ápr.-ban, életének 79. évében elhunyt. A temetési szertartást Fazakas Ferenc tordai lelkész végezte. A sírnál a lelkész kar nevében Kiss Zoltán kövendi lelkész búcsúztatta.

Dialogue címen jelenik meg a belgiumi unitárius és szabadelvű protestánsok szemléje. Az 1983. évi ápr.-szept. számban a vezető tanulmány hódol az egyházi zenében is nagyra becsült Bach és Händel szelleme előtt.

Rezi Elek erdélyi lelkész, angliai tanulmányútját befejezve, Budapesten átutazva, okt. 23-án hazatért Manchesterből, ahol az ottani Unitarian Collegében folytatott kutató munkát és tökéletesítette angol nyelvtudását. Rövidesen sor kerül arra, hogy a kolozsvári protestáns teológiai fakultáson megvédje doktori disszertációját, melyben néhai Ferencz József püspök kétértelmű nyomán ismerteti a XIX. század második felének és az azt követő évtizedek unitárius hittanának fejlődését.

Bodó János, amerikai professzor, egykori budapesti hívünk, aki 1934-ben konfirmált, látogatást tett egyházunknál. Vásárolt egy énekeskönyvet, és 900 Ft-ot adományozott pesti fővárosi templomunk renoválási munkáinak támogatására. Köszönjük.

A levél címmel jelenik meg a Svájci magyar nyelvű Protestáns Gyülekezetek értesítője, dr. Szöllősy Pál, a Gyülekezeti Szövetség elnökének szerkesztésében. Legutóbbi számukból értesültünk, hogy Jóób Olivért jún. 23-án beiktatta dr. Bárczay Gyula Bazel vidéki esperes és Ruedi Reich zürichi egyháztanácsos új zürichi magyar protestáns lelképásztori tisztségbe.

The Non-Subscribing Presbyterian c. jelenik meg az észak-ír unitáriusok havi lapja, melynek júliusi számában Rezi

Elek, bágyoni lelkész tollából cikket olvashatunk egyházunk történelmi múltjáról, jelenlegi helyzetéről és szervezetről.

Balogh Edgár, az ismert erdélyi publicista írásait, melyek a kolozsvári Világosság című napilap hasábjain jelentek meg 1944. okt. 18. és 1948. okt. 21. között **Hídverők Erdélyben** címen adta ki a Kossuth Kiadó Budapesten. Balogh Edgár unitárius felesége szülőfalujában, Vargyason szokta a pihenés idejét eltölteni.

Dr. Tiboldi Tibor, a belgiumi Antwerpenben élő és dolgozó unitárius orvos meghívására, a hollandiai IARF Konferencia után püspökünk látogatást tett otthonában. Örvendünk annak, hogy dr. Tiboldi Tibor részt vett az IARF Konferenciáján, melyen értékes felszólalásával hozzájárult a békét szolgáló kongresszus munkájához.

Dr. W. A. Vissert Hooft, az Egyházak Világtanácsa alapító főtitkára, az ökumenikus mozgalom ismert személyisége elhunyt.

Új katolikus püspökségek terve. Svájc katolikusai évek óta három új püspökség felállítását tervezik Zürich, Luzern és Genf székhellyel. A Kathpress közlése szerint, a genfi katolikus püspökség 1533-ban szűnt meg. Ma Genfben 180 000 katolikus él, akiknek 82 százaléka szeretné, ha önálló egyházmegyében élhetnének. Ma még a Lausanne-Genf-Fribourg egyházmegyéhez tartoznak.

Morus Tamást (1478-1535), a neves angol humanista író és államférfit 450 évvel ezelőtt végeztette ki VIII. Henrik angol király, mert nem tverte el azt, hogy a politikai ellenkezők vele akkor, amikor válság idejében az angol állam egyházát szembefordította a pápával.

Az egyik külföldi szemle, a **The Tablet** írja, hogy a 43. eucharisztikus kongresszus előkészületei folyamatban vannak. Érdekesként megírja, hogy a kongresszus költségeinek részbeni fedezetéről rendkívüli lottó kibocsátásával kívánnak gondoskodni. A Nairobi kiadott szelvények bevételeiből mintegy 120 000 dolláros haszonra számítanak.

Az NSZK ismert külügyminisztere hivatalos látogatást tett hazánkban. Jún. 24-én a Rákosszentmihályi zsidó temetőben a mártírok emlékművénél koszorút helyezett el, mely alkalommal jelen voltak a hazai zsidóság vezetői is. (Új Élet)

Unitárius vallásos félórát legközelebb 1983. dec. 15-én sugároz a Petőfi Rádió, reggel 7.05-kor. Igét hirdet és szolgál: Orbókné Szent-Iványi Ilona, püspöki-titkár.

Heinrich Böll, a magyar nyelven fordításban is sokat olvasott német író júl. 16-án váratlanul elhunyt. A Nobel-díjas világhírű író Thomas Mann tartotta példaképének, és tőle tanulva mondta: „azért írok, mert mást nem tehetek”.

Az oxfordi unitárius teológia a Manchester College dékánjaul az igazgatótanács Nony Cross ismert angol unitárius lelkész, író, teológust hívta meg. Munkáját az őszi félévben kezdi meg.

König bíboros érseket, az osztrák katolikus egyház vezetőjét, a bécsi Szent István bazilikában a salzburgi érsek köszöntötte egyháza és hívei nevében 80. születésnapján. König bíboros többször járt hazánkban, és egy alkalommal püspökünkkel is kedvesen elbeszélgetett.

A Christ in der Gegenwart című katolikus szemlében a vallási türelem ABC-jé címmel írják a következőket: Az iskolai írás-olvasás oktatásának egy új módszerét javasolta az indiai alelnök Ramaswami Venkataraman, a dél-indiai Kerala szövetségi állam egyik városában tartott iskolai ünnepségen. A javaslat lényege az, hogy a betűk tanítása rendjén ne mondják azt a gyermekeknek, hogy A mint alma, B mint banán, C mint cica, hanem azt, hogy A mint Allah, B mint Buddha, C mint Christus (Jézus Krisztus)...

Gotthard Aron ny. igazgató, a temesvári unitárius leányegyházközség alapító gondnoka, életének 90. évében júl. 18-án elhalt. Temetése egyházunk szertartása szerint történt.

Brassó unitárius gyülekezete októberben ünnepeli meg a gyülekezet alapításának százéves fordulóját. Templomépítő lelkésze id. Kovács Lajos esperes volt (dr. Kovács Lajos püspök édesapja). A gyülekezet lelkésze ma: Mátyás Endre, akinek felesége nemcsak énekes, hanem a gyülekezeti férfikórus vezetője. Ma már 4000 lelkes unitárius készül az ünnepségre.

Özv. Darkó Béláné sz. Gyulay Janka, egykori fűzesgyarmati lelkészünk özvegye Marosvásárhelyt elhuny. Leánya, **Marika**, férjével és gyermekével együtt részt vett egyik augusztusi istentiszteletünkön, és kedvesen emlékezett vissza gyermekkorára, melynek egy részét a fűzesgyarmati unitárius parókia töltötte.

The Non-subscribing Presbyterian a címe az észak-írországi unitárius gyülekezetek lapjának. A most megérkezett 1983. évi júl. számból értesültünk évi közgyűléséről, melyen az 1983/86. évi ciklusra moderátorra, egyházi előjárójukká W. McMillan belfasti lelkészt választották meg, aki e tisztelet korábban már két alkalommal is betöltötte. McMillan lelkész több cikluson át képviselte egyházát az IARF végrehajtó bizottságában.

Bustya Albert magyarsárai lelkész ápr. 1-én nyugállományba vonult. Helyére dr. Kovács Lajos püspök Nagy Endre gyepesi lelkészt nevezte ki.

Kiss Zoltán kövendi lelkész aug. 1-én nyugalomba vonult.

Bustya Albert nyugalmazott lelkész aug. 18-án elhunyt. Szülőfalujában, Nyárádszentlászlón temették el.

Az Unitarische Blätter idei júl.-aug. számában számoltak be a német humanisták júniusi évi közgyűléséről. Tiszteletbeli elnökké választották dr. Sigrüd Hunke bonni írónt, az egykori alelnököt. A vezetésbe Horst Prem elnök mellé beavasztották dr. Wolfgang Deppert-et és Frauke Schmidt-et. Utóbbi a külügyi osztály vezetését vette át.

Az IRF, a nemzetközi unitárius ifjúsági szervezet idei konferenciáját Hollandiában tartotta júl. 20-26. napjain. Sajnos a jelentkezett magyar ifjúsági kiküldött jelöltek a részvételről lemondtak. Így hivatalos unitárius ifjúsági képviselőnk nem volt jelen a találkozón.

UNITARIUS ÉLET

Laptulajdonos

a Magyarországi Unitárius Egyház

Felelős szerkesztő és kiadó:

Dr. Ferencz József

Felelős szerkesztő-helyettes

Szent-Iványi Ilona

Szerkeszti a szerkesztő bizottság

V., Nagy Ignác u. 4. Budapest, 1053

Táv.: 113-094

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely hírlapkézbesítő postahivatalnál, a hírlapkézbesítőknél, a Posta hírlapüzleteiben és a Hírlapelfizetési és Lapellátási Irodánál (HELIR) Budapest V., József nádor tér 1. — 1900 —, közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a HELIR 215-96 162 pénzforgalmi jelzőszámra.

Évi előfizetési díj 60,- forint

Egyes szám ára 10,- forint

INDEX: 25.842

Egyetemi Nyomda — 85.4120 Budapest, 1983
Felelős vezető: Sümeghi Zoltán igazgató

HU ISSN 0133-1272